

Vidnefritagelse i dansk retspleje

- En undersøgelse af begrebet "tab af velfærd"

Kandidatspeciale

Caroline Lisbygd Antonsen, Studienr. 20173077

Vejleder: Thomas Mikkelsen

Abstract

This thesis examines the statutory right to refuse to testify according to section 171 of The Danish Administration of Justice Act with a primary focus on the concept “loss of welfare” as described in sub-section 2 (1-2) of the provision. In this regard, the thesis seeks to identify what the term “loss of welfare” covers, and which situations may justify witness exemption in accordance with the above-mentioned provisions. To interpret the scope of the relevant provisions the thesis examines various legislative preparatory works on current and previous applicable provisions within the subject. Furthermore, relevant case law is analyzed to determine what lies within the concept “loss of welfare” within the meaning of the law.

Section 171 (2) (1-2) of the Administration of Justice Act states that the duty to testify does not apply where the testimony is deemed likely to expose the witness or the witness’s related parties to penalty or loss of welfare. However, neither the wording of the provisions nor relevant legislative preparatory works are seen to provide a more detailed description of what the term “loss of welfare” covers. Therefore, the foundation of the analysis is based on interpretation and comparison of relevant case law.

Firstly, the thesis describes the historical background regarding statutory rights to witness exemption. Secondly, the entire regulation in section 171 of The Administration of Justice Act is explained with a key focus on the provisions in sub-section 2 (1-2). Legislative preparatory works seems to indicate that not even a greater financial loss will in itself be sufficient to establish loss of welfare within the meaning of the law. In this regard, the thesis concludes that when it is to be assessed whether an economic loss can be assumed to constitute loss of welfare, a specific assessment must be made, in which the individual’s personal financial circumstances are included.

A review of relevant case law in the field shows that the concept “loss of welfare” in practice have been interpreted as extensive physical harm. The witness exemption rule in section 171 (2) (1-2) of the Administration of Justice Act are thus primarily seen to have been invoked in situations where witnesses have been subjected to threats. The thesis concludes that threats made against a witness or the witness’s related parties must be specific and of a certain gravity before the conditions on

witness exemption according to section 171 (2) (1-2) of the Administration of Justice Act are to be considered fulfilled. General information on the criminal environment and the people who have made the threats may, depending on the circumstances, be included in the assessment on whether testimony is deemed likely to expose the witness or the witness's related parties to loss of welfare.

In more recent case law, the right to refuse to give testimony in accordance with the reviewed legislation is primarily seen to have been invoked in cases where children by testifying against their parents in criminal proceedings risks losing their Danish residence permit as a result of their parent's expulsion or alternatively risks being separated from the parents. The Danish Supreme Court has ruled that such situations do not constitute loss of welfare within the meaning of the law. The court's considerations in that context seems to be based on the fact that the Danish immigration authorities in a subsequent decision on the children's right to residence will be obliged to comply with Denmark's international obligations. Also, the court have not found that the deportation of the parents in itself will eliminate the possibility of contact between children and parents.

Based on an analysis of relevant case law the thesis furthermore concludes that disqualifications affecting a witness' profession and business opportunities are to be considered as loss of welfare within the meaning of the law. However, social assistance measures such as decisions regarding placement of children outside the family home are not.

The thesis finally concludes that it is not possible to present an exhaustive list of cases in which the conditions of loss of welfare according to section 171 (2) (1-2) of the Administration of Justice Act are to be considered fulfilled. This because the Danish courts in the future must be expected to be met with other issues than those already addressed in present case law.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
2. Problemformulering	5
3. Afgrænsning	6
4. Metode	7
4.1. Retsdogmatisk metode	7
4.2. Anvendte kilder og deres retskildemæssige værdi	7
4.2.1. Lovgivning	8
4.2.2. Retspraksis	9
4.2.3. Retlitteratur	10
4.2.4. Aktindsigt	10
5. Retsplejelovens § 171	11
5.1. Den historiske baggrund	11
5.2. Retsplejelovens § 171, stk. 1	14
5.3. Retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2	15
5.4. Retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3	19
5.5. Retsplejelovens § 171, stk. 3	20
5.6. Retsplejelovens § 171, stk. 4	22
6. Modifikation af muligheden for vidnefritagelse i tilfælde hvor der foreligger en lovpligtig oplysningspligt	22
7. Praktisering af vidnefritagelsesreglerne når vidnet er et barn	24
8. Domstolenes fortolkning af begrebet ”tab af velfærd”	26
8.1. Trusler/frygt for repressalier	26
8.1.1. U.1982.337H	27
8.1.2. U.1984.958H	31
8.1.3. U.1996.1210/2H	34
8.1.4. Komparativ sammenligning af U.1984.958H og U.1996.1210/2H	37
8.1.5. U.1998.1018Ø	39
8.1.6. U.1998.536Ø	41
8.1.7. U.2003.1409Ø	43
8.1.8. Tfk.2014.566V	46
8.2. Tab af opholdsgrundlag	50
8.2.1. U.2021.2868H	51

<i>8.3. Øvrige tilfælde hvorunder der er påberåbt vidnefritagelse under hensyn til risikoen for tab af velfærd</i>	59
8.3.1. U.1999.1015H.....	59
8.3.2. U.2004.1047H.....	63
9. Konklusion	66
Litteraturliste	69
<i>Bøger</i>	69
<i>Artikler</i>	69
<i>Lovgivning</i>	69
<i>Lovforarbejder</i>	70
<i>Retspraksis</i>	70
<i>Andet</i>	71

1. Indledning

Nærværende afhandling vil undersøge reglerne om vidnefritagelse i retsplejelovens 171 med et primært fokus på at afdække begrebet "tab af velfærd," som fremgår af bestemmelsens stk. 2, nr. 1 og 2. Det vil i den forbindelse blive undersøgt, hvad begrebet "tab af velfærd" dækker over, og hvilke situationer der kan begrunde vidnefritagelse efter de omhandlende bestemmelser.

Vidnebeviset er et af de vigtigste bevismidler i straffesager.¹ Et vidne betragtes ikke som part i sagen, men er derimod en person, som afgiver mundtlig forklaring om faktiske forhold af betydning for sagen.² De gældende vidnebestemmelser er reguleret i retsplejelovens kapitel 18, der finder anvendelse på såvel civile sager som straffesager.

I Danmark er der som udgangspunkt pligt til at afgive forklaring for retten. Dette er lovfæstet i retsplejelovens § 168, hvoraf følger, at enhver, med de i loven fastsatte undtagelser, har pligt til at afgive forklaring i retten som vidne. Falsk forklaring for retten straffes hårdt med fængsel indtil 4 år, jf. straffelovens § 158, stk. 1. Det bemærkes i den forbindelse, at begrebet falsk forklaring ikke alene omfatter situationer, hvor vidnet fortæller noget usandt, men tillige tilfælde hvor et vidne i strid med sandheden påstår, at det ikke kan huske noget fra den episode, som det afhøres om.³

Nægter et vidne at afgive forklaring, kan retten tage forskellige tvangsmidler i brug, jf. retsplejelovens § 178. Retten kan blandt andet pålægge vidnet en løbende bøde, lade vidnet afhente ved politiet eller træffe afgørelse om at et vidne skal sættes i forvaring i op til seks måneder, indtil forklaring er afgivet.⁴ De strenge regler og muligheden for iværksættelse af tvangsmidler er begrundet i det faktum, at retssystemet ikke ville kunne fungere, såfremt borgerne ikke er villige til at fortælle, hvad de ved, og derved bistå til sagens oplysning.⁵

---

¹ Smith, Eva, Vidnebeviset, 1986, Gads Forlag, s. 29.

² Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 656.

³ Langsted, Lars Bo, Pligten til at vidne, 1999, Jyllands-Posten.

⁴ LBK nr. 1835 af 15/09/2021, Bekendtgørelse af lov om rettens pleje, § 178.

⁵ Langsted, Lars Bo, Pligten til at vidne, 1999, Jyllands-Posten.

Selvom der som udgangspunkt er pligt til at afgive vidneforklaring, jf. retsplejelovens § 168, er vidnepligten ikke undtagelsesfri. Retsplejeloven skelner i den forbindelse mellem de såkaldte vidneudelukkelsesgrunde og vidnefritagelsesgrunde.

Vidneudelukkelsesgrundende, der fremgår af retsplejelovens §§ 169-170, udelukker vidnepligten af hensyn til tredjemand eller det offentliges modstående interesser.⁶ Reglerne om vidneudelukkelse har baggrund i den konflikt, der kan opstå, hvor en ansat i offentligt eller privat regi er undergivet tavshedspligt, som under en retssag vil kunne komme i konflikt med vidnepligten. Vidneudelukkelsesreglerne i retsplejeloven §§ 169-170 har til formål at løse denne konflikt, og efter bestemmelserne fritages således en række personer, der er undergivet tavshedspligt, under visse nærmere omstændigheder fra vidnepligten og udelukkes fra at afgive forklaring.⁷ Herved sikres tavshedspligtens effektivitet.⁸

Betegnelsen vidneudelukkelse signalerer, at formålet med tavshedspligten ikke er at beskytte den tavshedspligtige, men derimod tredjepartens interesser. Hvis betingelserne i retsplejelovens §§ 169-170 er opfyldt, vil et vidne således være udelukket fra at afgive forklaring, uagtet om vidnet selv måtte ønske det eller ej. Formålet med bestemmelserne om vidneudelukkelse er derved ikke at beskytte det pågældende vidne selv, men derimod de mennesker, der har betroet sig til vidnet eller i øvrigt søgt vidnets hjælp.⁹

I modsætning til vidneudelukkelsesreglerne er vidnefritagelsesreglerne begrundet i hensyn til vidnet selv.¹⁰ Vidneudelukkelsesreglerne fremgår af retsplejelovens §§ 171-172, og for så vidt angår bestemmelsen i § 171 søges at løse den konflikt, der kan opstå, hvor et vidne ved opfyldelse af sin vidnepligt risikerer at gøre skade på sig selv eller sine nærmeste.¹¹ Reglerne er dels begrundet i hensynet til den personlige samvittighedskonflikt, som vidnet kan komme ud i, når der skal afgives

---

⁶ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 658.

⁷ Ibid, s. 659.

⁸ Smith, Eva, Civilproces – Grundlæggende regler og principper, 2000, 4. udgave, 1. oplag, Forlaget Thomson, s. 160.

⁹ Langsted, Lars Bo, Pligten til at vidne, 1999, Jyllands-Posten.

¹⁰ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 658.

¹¹ Ibid, s. 622.

forklaring til skade for nærtstående, dels i hensyn til den omstændighed at vidner ikke skal presses ud i situationer, hvor de ved afgivelse af falsk forklaring inkriminerer sig selv.¹²

Den særlige vidnefritagelsesbestemmelse i retsplejelovens § 172 omhandler mediefolks mulighed for vidnefritagelse. Formålet med bestemmelsen er at give pressen mulighed for at beskytte sine kilder,¹³ hvilket kan være af afgørende betydning for pressens arbejde med at indsamle og formidle information til samfundet.¹⁴ Efter bestemmelsen i retsplejelovens § 172 er redaktører og redaktionelle medarbejdere således, under visse nærmere omstændigheder, ikke forpligtede til at afgive vidneforklaring omkring hvem, der er kilde til en oplysning, forfatter til en artikel eller ophavsmand til et fotografi, når kilden eller ophavsmanden ikke er identificeret i det trykte skrift.¹⁵

Betegnelsen vidnefritagelse indebærer, at en person omfattet af en vidnefritagelsesgrund frivilligt kan vælge at afgive forklaring, selvom vidnet er omfattet af en fritagelsesregel. Forklaringen vil i så fald foregå under de almindelige regler om sandhedspligt og under strafansvar.¹⁶

Omhandlende speciale har til formål at undersøge anvendelsesområdet for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171. Dette med et primært fokus på at afdække hvilke situationer, hvor vidner ved afgivelse af forklaring må antages at ville blive udsat for "tab af velfærd," og således vil være fritaget for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2.

Afhandlingens undersøgelse af ovenstående vil blive behandlet gennem følgende struktur; Først introduceres afhandlingens problemformulering. Herefter følger afgrænsning samt metodeafsnit. Dernæst vil afhandlingen blive inddelt i tre overordnede dele; en teoretisk, en analyserende og en konkluderende del. I den første del vil fremgå en kort redegørelse over hele bestemmelsen i retsplejelovens § 171. Efterfølgende foretages en gennemgang af relevante juridiske problemstillinger i forbindelse med reglerne om vidnefritagelse. Dette inkluderer problemstillingen om modifikation af vidnefritagelse i tilfælde, hvor der foreligger en lovpligtig oplysningspligt samt drøftelsen af hvem,

---

¹² Kistrup, Michael m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 622.

¹³ *Ibid*, s. 668.

¹⁴ Gomard, Bernhard m.fl., *Civilprocessen*, 2020, 8. udgave, 1. oplag, Karnov Group, s. 589.

¹⁵ Smith, Eva, *Civilproces – Grundlæggende regler og principper*, 2000, 4. udgave, 1. oplag, Forlaget Thomson, s. 159-160.

¹⁶ Vestergaard, Jørn, *Straffeprocessen – grundtræk af dansk strafferetspleje*, 2018, 2. udgave, Gjellerup, s. 218.

der som værge eller anden repræsentant for et barn kan tage stilling til spørgsmålet om vidnefritagelse på vegne af barnet.

I afhandlingens anden del inddrages relevant retspraksis på vidnefritagelsesområdet til at foretage en nærmere analyse af hvad, der ligger i begrebet "tab af velfærd."

I afhandlingens tredje del fremgår den endelige konklusion.

2. Problemformulering

Retsplejelovens § 171, stk. 1-3 fik sin nuværende ordlyd ved lov nr. 149 af 21. april 1965, der trådte i kraft den 1. juni 1965.¹⁷ Det forudgående lovforslag blev fremsat den 18. november 1964 af justitsministeren¹⁸ på baggrund af betænkning nr. 316/1962 afgivet af vidneudvalget, der den 9. december 1958 blev nedsat af justitsministeriet med henblik på at overveje ændringer af de dagældende lovregler om vidner.¹⁹ Bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 4 blev tilføjet ved lov nr. 319 af 4. juni 1986²⁰ som en del af en ændringslov, der blandt andet havde til formål at gennemføre lovregulering i retsplejeloven om politiets anvendelse af agenter som led i den strafferetlige efterforskning.²¹

Af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 fremgår, at et vidne kan fritages fra pligten til at afgive forklaring, såfremt forklaringen må antages at ville udsætte vidnet selv eller dets nærmeste for blandt andet tab af velfærd. Det er dog ikke nærmere defineret i lovtekstens ordlyd, hvad begrebet "tab af velfærd" dækker over, og hvilke situationer der således kan begrunde vidnefritagelse efter bestemmelserne.

Det findes på ovenstående baggrund relevant at foretage en nærmere undersøgelse af, hvorledes begrebet "tab af velfærd" skal forstås i praksis, og hvornår betingelserne for vidnefritagelse med hjemmel i de pågældende bestemmelser vil være opfyldt. Dette vil være genstand for nærværende afhandlings undersøgelse, der tager udgangspunkt følgende problemformulering:

"Hvorledes skal begrebet "tab af velfærd," som formuleret i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2, forstås, og i hvilke tilfælde kan der opnås vidnefritagelse med hjemmel i de pågældende bestemmelser?"

---

¹⁷ Lov 1965-04-21 nr. 149 om ændringer i lov om rettens pleje (vinder m.m.), § 2.

¹⁸ Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964.

¹⁹ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 5.

²⁰ Lov 1986-06-04 nr. 319 om ændringer i lov om rettens pleje (Politiets anvendelse af agenter som led i efterforskningen af lovovertrædelser), 1986.

²¹ Lovforslag nr. L 164, Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven og konkursloven (Telefonaflytning m.v., politiets anvendelse af agenter som led i efterforskningen, aflastning af højesteret m.v.), 1985, s. 2967.

3. Afgrænsning

Nærværende afhandling vil undersøge anvendelsesområdet for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171 med et primært fokus på at afklare, hvad der ligger i begrebet "tab af velfærd" som formuleret i bestemmelsens stk. 2, nr. 1 og 2. Det bemærkes i den forbindelse, at retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 hjemler vidnefritagelse i tilfælde, hvor forklaring må antages at ville udsætte vidnet selv eller dets nærmeste for såvel straf som tab af velfærd. Selvom strafbegrebet således tillige er omfattet af de pågældende bestemmelser, vil det centrale for nærværende afhandlingsundersøgelse være at afdække begrebet "tab af velfærd" i relation til vidnefritagelse.

Der vil i forbindelse med den indledende behandling foretages en kortere redegørelse for hele bestemmelsen i retsplejelovens § 171's anvendelsesområde. Det primære fokusområde for afhandlingens analyse vil imidlertid være en undersøgelse af, hvilke omstændigheder der i praksis anses for udgørende "tab af velfærd," og således kan begrunde vidnefritagelse efter bestemmelsens stk. 2, nr. 1 og 2. Øvrige vidnefritagelsesmuligheder efter bestemmelsen vil således, af hensyn til specialets omfang, alene blive kortvarigt behandlet.

I afhandlingens indledning fremgår en kortere redegørelse over formålet og forskellene mellem henholdsvis vidneudelukkelsesreglerne og vidnefritagelsesreglerne. Det bemærkes dertil, at vidneudelukkelsesreglerne efter retsplejelovens §§ 169-170 ikke vil blive undergivet yderligere behandling. Ligeledes vil den særlige vidnefritagelsesgrund i retsplejelovens § 172 vedrørende pressens muligheder for vidnefritagelse ikke blive nærmere behandlet.

4. Metode

4.1. Retsdogmatisk metode

Specialet er udarbejdet ved anvendelse af retsdogmatisk metode, idet formålet er at beskrive og analysere gældende ret på vidnefritagelsesområdet, herunder at fastlægge hvad der ligger i begrebet "tab af velfærd," og således kan begrunde vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2.

Den retsdogmatiske metode er en metode, som anvendes til at beskrive, fortolke og systematisere gældende ret.²² Den retsdogmatiske metode beskæftiger sig i modsætning til den juridiske metode ikke med at løse konkrete, juridiske problemstillinger.²³ Formålet med den retsdogmatiske metode er derimod at give en fremstilling af retstilstanden på et givent område, herunder en mere præcis beskrivelse og forståelse af indholdet af eksisterende lovregler.²⁴

Der vil under afhandlingen blive anvendt domsanalyse til at analysere diverse kendelser fra de danske domstole. Domsanalyse har overordnet to formål, hvoraf det ene er at beskrive gældende ret på et givent retsområde, og det andet at fastlægge dommen/kendelsens betydning for en konkret, retlig problemstilling.²⁵

4.2. Anvendte kilder og deres retskildemæssige værdi

De i specialet anvendte kilder består af traditionelle danske retskilder, som udgøres af lov, retspraksis, sædvane og forholdets natur.²⁶ De anvendte kilder og deres retskildemæssige værdi vil blive nærmere beskrevet i de følgende afsnit.

---

²² Evald, Jens, Juridisk teori, metode og videnskab, 2020, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 209.

²³ Evald, Jens, At tænke juridisk, 2019, 5. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 3.

²⁴ Evald, Jens, Juridisk teori, metode og videnskab, 2020, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 207.

²⁵ Ibid, s. 132.

²⁶ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 383. Se også Munk-Hansen, Carsten, Den juridiske løsning, 2021, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 16.

4.2.1. Lovgivning

Afhandlingen tager udgangspunkt i lovgivningen i retsplejelovens § 171, navnlig stk. 2, nr. 1 og 2, idet der ønskes at fastlægge retstilstanden på vidnefritagelsesområdet, herunder at afdække hvad begrebet "tab af velfærd" dækker over. Lovgivningen er en vigtig retskilde, idet lovteksten er bindende, retligt materiale.²⁷ Det bemærkes i tilknytning dertil, at loven udgøres af skreven ret og er en objektiv retskilde.²⁸

Når lovgivningen skal fortolkes, er udgangspunktet altid lovtekstens ordlyd. Ved ordlydsfortolkning forstås den naturlige, sproglige forståelse af lovtekstens indhold.²⁹ Formålet med lovgivningsfortolkning er at fastlægge udstrækningen af en konkret, skreven retsregel, samt at kvalificere hvilke tilfælde, der er omfattet af lovreglen og følgen deraf.³⁰ Selvom ordlydsfortolkning er udgangspunktet, er ordlydsfortolkning ikke altid tilstrækkeligt til at give et dækkende billede af en konkret lovregels udstrækning. Det kan i disse tilfælde være nødvendigt at undersøge formålet med den konkrete lovregel gennem formålsfortolkning. Her sondres mellem objektiv og subjektiv formålsfortolkning.³¹ Ved objektiv formålsfortolkning forstås en forståelse af lovens formål ud fra lovtekstens indhold.³² Ved subjektiv formålsfortolkning fortolkes loven ud fra lovgivers hensigt med de konkrete lovregler. Den subjektive formålsfortolkning støtter sig dels på lovens forarbejder, dels på eventuelle efterarbejder.³³

Ved specialets udarbejdelse er inddraget diverse lovforarbejder, herunder lovbemærkninger og udvalgsbetænkninger.³⁴ Lovforarbejder betragtes ikke som selvstændige retskilder men kan udgøre vigtige bidrag til fortolkningen af lovgivningen.³⁵

---

²⁷ Evald, Jens, *At tænke juridisk*, 2019, 5. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag s. 18

²⁸ Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag s. 17 og Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 199.

²⁹ Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 293.

³⁰ *Ibid*, s. 292.

³¹ *Ibid*, s. 304-305.

³² *Ibid*, s. 305.

³³ *Ibid*, s. 299.

³⁴ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, *Betænkning om vidner*, Betænkning nr. 316, 1962, s. 8.

³⁵ Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 260-261. Se også Evald, Jens, *At tænke juridisk*, 2019, 5. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag s. 37.

4.2.2. Retspraksis

Retspraksis kan få afgørende betydning, hvor et retsområde hviler på uskreven ret eller udspringer af domstolenes fortolkning.³⁶ Domstolene har beslutningstvang, når der skal træffes afgørelser i tvistemål, og fastlæggelsen af en regels udstrækning i retspraksis kan af hensyn til ligheds- og retssikkerhedshensyn få stor betydning for forståelsen af den givne retsregel.³⁷

I relation til nærværende afhandling har inddragelse af retspraksis været særligt relevant i forbindelse med afdækningen af, hvad der ligger i begrebet "tab af velfærd." Dette fordi hverken lovteksten ordlyd og relevante lovforarbejder ses at indeholde en nærmere beskrivelse af, hvad begrebet dækker over. Dette må således være op til domstolenes fortolkning. Den inddragne praksis består i kendelser, der udgøres af rettens afgørelser under sagen.³⁸

Selvom en konkret afgørelse alene er gældende for sagens parter, kan retspraksis skabe en retsstilling for øvrige borgere i fremtiden. Dette er baggrunden for at anse retspraksis for værende en retskilde.³⁹ Når dommere træffer afgørelser i form af domme eller kendelser, og der herved fastlægges nye rammer, kan afgørelsen blive et præjudikat for fremtiden. En afgørelse har særlig præjudikatsværdi, hvor der fastlægges en ny regel, som har betydning for senere sager.⁴⁰ Foreligger der et større antal domme med samme udfald, vil dette styrke opfattelsen af, at der foreligger en ny, betydningsfuld regel og at den oprindelige afgørelse var et præjudikat. De nye afgørelser udgør ikke præjudikater, men styrker betydningen af den oprindelige afgørelse.⁴¹

For så vidt angår dommen eller kendelsens præjudikatværdi har det endvidere betydning hvilken instans, der har afsagt den pågældende afgørelse. Højere instanser er således ikke forpligtet til at følge lavere instansers praksis. Derimod er lavere instanser forpligtet til at følge den højere instans afgørelse, forudsat det vurderes, at den højere instans har fastlagt en regel, som også bør gælde for den, i den lavere instans, verserende sag. Ud fra disse betragtninger har afgørelser fra Højesteret

---

³⁶ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 396.

³⁷ Ibid, s. 292.

³⁸ Dahlager, Christian, Civile retssager, 2015, 2. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 182.

³⁹ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 320.

⁴⁰ Ibid, s. 321.

⁴¹ Ibid, s. 323.

større præjudikatværdi end landsretsafgørelser, som på lignende vis har større præjudikatværdi end byretsafgørelser.⁴²

4.2.3. Retslitteratur

I specialet inddrages anerkendt juridisk litteratur til at belyse retstilstanden på vidnefritagelsesområdet. Det bemærkes i den forbindelse, at juridisk litteratur ikke udgør en retskilde, idet et forhold ikke er ret, alene fordi en forfatter har opfattet det og beskrevet det som ret. Retslitteraturen og den juridiske argumentation indeholdt deri kan dog ofte tillægges betydning som supplement og inspiration til fortolkning af loven og retstilstanden.⁴³

Der er i forbindelse med specialets udarbejdelse afsøgt et bredt udvalg af retslitteratur affattet af forskellige forfattere, ligesom retslitteraturen er sammenholdt med øvrige kilder, herunder retspraksis og lovforarbejder. Dette er sket med henblik på at præstere et så objektivt synspunkt som muligt, idet specialets målsætning er et retsvidenskabeligt arbejde, hvilket indebærer et krav om objektivitet.⁴⁴

4.2.4. Aktindsigt

Der er i forbindelse med specialets udarbejdelse ansøgt om aktindsigt i Retsplejerådets udtalelse af 28. juli 1963 om det af vidneudvalget udarbejdede udkast til ændringer af retsplejeloven hos Justitsministeriet. Dette fordi det af det fremsatte lovforslag følger, at blandt andet Retsplejerådet skulle have forholdt sig kritisk til dele af vidneudvalgets udkast.⁴⁵ Justitsministeriet kunne imidlertid ikke imødekomme anmodningen og oplyste i den forbindelse, at man havde foretaget en søgning i ministeriets elektroniske journalsystem, hvorunder man ikke havde fundet materiale omfattet af anmodningen. Justitsministeriet henviste i stedet til Rigsarkivet, som muligvis kunne være i besiddelse af det efterspurgte materiale. En efterfølgende henvendelse til Rigsarkivet viste sig ligeledes resultatløs, idet Rigsarkivet kunne oplyse, at man havde en ekspeditionstid på op til seks måneder på arkivundersøgelser grundet et større sagsefterslæb.

---

⁴² Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 324.

⁴³ Ibid, s. 399.

⁴⁴ Ibid, s. 401.

⁴⁵ Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964, s. 319-320.

5. Retsplejelovens § 171

5.1. Den historiske baggrund

Bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 1-3 fik sin nuværende ordlyd ved lov nr. 149 af 21. april 1965 om ændringer i lov om rettens pleje. Forud for lovændringen var mulighederne for vidnefritagelse i straffesager særdeles begrænsede, idet den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 170, stk. 2 alene hjemlede vidnefritagelse i tilfælde, hvor besvarelse af det stillede spørgsmål måtte forudsættes at ville udsætte vidnet for tab af borgerlig agtelse eller velfærd.⁴⁶ Derudover gjaldt en mindre udvidelse til vidnefritagelsen, idet en sigtets samlevende ægtefælle ikke mod dennes ønske kunne afkræves forklaring, medmindre forklaringen måtte antages at være af afgørende betydning for sagens forsvarlige oplysning.⁴⁷

Forud for den seneste lovændring, der trådte i kraft den 1. juni 1965, sondrede retsreglerne om vidnefritagelse mellem civile sager og straffesager. Efter den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 170, stk. 1, kunne:

”Vidnesbyrd ... i borgerlige Sager nægtes, naar Besvarelsen af et Spørgsmaal maa forudsættes at ville udsætte Vidnet selv, dets Ægtefælle, Forældre eller Børn for Tab af borgerlig Agtelse eller Velfærd eller dog et væsentligt Formuetab eller andet hermed i Klasse stående Skade, samt naar Spørgsmålet angaar Meddelelser, som Vidnets Ægtefælle har gjort Vidnet, for saa vidt Vidnet selv eller dets Ægtefælle herved kan skades.”⁴⁸

Der var således udvidede muligheder for vidnefritagelse i civile sager, idet det blandt andet ses, at ikke alene forklaring med dertilhørende risiko for tab af borgerlig agtelse eller velfærd for vidnet selv men også for vidnets ægtefælle, forældre eller børn kunne begrunde vidnefritagelse i civile sager. Omfattet af vidnefritagelsesreglerne i civile sager var endvidere, modsat straffesager, tilfælde hvor vidnet ved afgivelse af forklaring ville udsættes for formuetab eller anden tilsvarende skade.⁴⁹

---

⁴⁶ Hurwitz, Stephan, Den danske strafferetspleje, 1959, 3. udgave, Gads Forlag, s. 479

⁴⁷ Ibid, s. 479-480.

⁴⁸ Lov nr. 90 af 11te April 1916, Lov om Rettens Pleje, Lovtidenden for 1916 Nr. 17, § 170, stk. 1.

⁴⁹ Hurwitz, Stephan, Den danske strafferetspleje, 1959, 3. udgave, Gads Forlag, s. 479.

Den 9. december 1959 nedsatte Justitsministeriet et udvalg, som fik til opgave at overveje ændringer af de dagældende retsregler om vidner.⁵⁰ Udvalget blev i den forbindelse blandt andet pålagt at overveje, hvorvidt den dagældende lovhjemmel i retsplejelovens § 170, stk. 1 og 2 til at nægte at afgive vidneforklaring burde udvides.⁵¹ I september 1962 afgav vidneudvalget betænkning nr. 316/1962 "Betænkning om Vidner." Betænkningen indeholdt et udkast til ny affattelse af retsplejelovens kapitel 18 om vidner,⁵² og det den 18. november 1964 fremsatte forslag til "Lov om ændringer i rettens pleje (Vidner m.m)" byggede i høj grad på vidneudvalgets udkast, og var i hovedsagen overensstemmende dermed.⁵³

Om udtrykket vidnefritagelse har vidneudvalget i den afgivne betænkning anført, at udtrykket traditionelt anvendes dels om tilfælde hvor: "*{...} et vidne af hensyn til sig selv eller sine nærmeste har ret til at blive fritaget for at afgive forklaring, dels om den undtagelse fra den almindelige vidnepligt, som anerkendes for redaktører og redaktionssekretærer ved her i riget trykte periodiske skrifter.*"⁵⁴ Vidneudvalget har endvidere anført: "*Et vidnes ret til fritagelse er – i modsætning til vidneudelukkelse – uafhængig af, om andre ønsker forklaringen afgivet eller nægtet.*"⁵⁵ Reglerne om vidnefritagelse må således hovedsageligt betragtes som værende begrundet i hensyn til vidnet selv og dets nærmeste under hensyntagen til den samvittighedskonflikt, de pågældende parter kan blive tvunget ud i, såfremt de pålægges at afgive forklaring. Er et vidne omfattet af en vidnefritagelsesregel, bestemmer vidnet selv, hvorvidt det ønsker at afgive forklaring eller ej.

Vidneudvalget har i forbindelse med sin undersøgelse anvendt komparativ metode til at foretage en sammenligning af de dagældende danske bestemmelser om vidnefritagelse med lignende bestemmelser i de nordiske lande og Vesttyskland. Man har i relation dertil konkluderet, at de dagældende bestemmelser i retsplejelovens § 170, stk. 1 og 2 om vidnefritagelse navnlig i straffesager gav en "*væsentligt snævrere adgang til fritagelse end de tilsvarende bestemmelser i de øvrige nordiske*

---

⁵⁰ Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964, s. 315

⁵¹ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 5

⁵² Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964, s. 315

⁵³ Ibid, s. 317

⁵⁴ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 41, 1. spalte, linje 2-8.

⁵⁵ Ibid, s. 41, 1. spalte, linje 8-11.

*lande og i Vesttyskland.*⁵⁶ Udvalget fandt imidlertid ikke, at reglernes anvendelse havde givet anledning til alvorlig kritik, hvilket navnlig syntes at bero på den omstændighed, at man i praksis havde søgt at opnå en hensigtsmæssig ordening ved ikke altid at kræve forklaring afgivet i det omfang, det var hjemlet i retsplejeloven. Der forelå således blandt andet eksempler på, at anklagemyndigheden havde givet afkald på vidneførsel i tilfælde, hvor det havde givet anledning til protest, og hvor vidneførslen ikke ansås for værende af afgørende betydning for sagens udfald.⁵⁷

Uagtet den omstændighed at de dagældende vidnefritagelsesregler syntes at fungere i praksis og ikke havde givet anledning til kritik, må det vurderes som værende mest formålstjenligt, at retsreglerne afspejler den praktiske virkelighed. Dette for at sikre ensartethed i retsanvendelsen. Det forekommer sandsynligt, at man i forbindelse med ændringsloven fra 1965, hvor hjemlen til vidnefritagelse på særligt det strafferetlige område blev udvidet, har lagt vægt på den omstændighed, at en forklaring som en nærtstående er blevet tvunget til at afgive imod sin vilje, kan have ringe bevismæssig betydning. Dette fordi der af hensyn til den foreliggende loyalitetskonflikt kan stilles spørgsmålstegn til troværdigheden af den afgivne forklaring. Vidneudvalget har i relation dertil bemærket at: *"[...] en vidneforklaring, som en nærpårørende afgiver imod sin vilje, ofte kun vil have ringe betydning som bevis i sagen, og at en sags udfald i det hele taget kun undtagelsesvist kan antages at være afhængig af en under sådanne omstændigheder afgivet forklaring.*"⁵⁸

Ved sine overvejelser omkring revision og udvidelse af retsplejelovens regler om vidnefritagelse fandt vidneudvalget ikke, at der fortsat var grundlag for at udforme bestemmelserne om vidnefritagelse forskelligt i henholdsvis civile sager og straffesager, som det tidligere havde været tilfældet. Med vedtagelsen af lov nr. 149 af 21. april 1965 blev vidnereglerne således samlet i retsplejelovens kapitel 18, der er gældende for såvel civile sager som straffesager. Der sondres hermed ikke længere mellem hvilken type sag, der er tale om, når det skal vurderes, hvorvidt en vidnefritagelsesgrund kan finde anvendelse.

---

⁵⁶ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 47, 1. spalte, linje 42-44.

⁵⁷ Ibid, s. 47.

⁵⁸ Ibid, s. 47, 2. spalte, linje 44 – s. 48, 1. spalte, linje 5.

Ved sit udkast til ny affattelse af retsplejelovens regler om vidnefritagelse vurderede vidneudvalget imidlertid, at det ville være mest hensigtsmæssigt at sondre mellem tilfælde, hvor der var tale om afhøring af en sigtet eller tiltaltes nærmeste som vidner, og tilfælde hvor vidneforklaring kunne volde det pågældende vidne selv eller hans nærmeste skade, uagtet om vedkommende var part i sagen eller ej.⁵⁹ Denne sondring kommer til udtryk i den vedtagne bestemmelse i retsplejelovens § 171, der vil blive nærmere gennemgået i de følgende afsnit.

5.2. Retsplejelovens § 171, stk. 1

Efter retsplejelovens § 171, stk. 1 har en parts nærmeste ikke pligt til at afgive forklaring som vidne. Udtrykket nærmeste åbner op for en konkret fortolkning,⁶⁰ idet det ikke er nærmere defineret i lovtekstens ordlyd hvilken personkreds, der udgør en parts nærmeste i lovens forstand. I betænkning nr. 316/1962 har vidneudvalget bemærket, at kredsen af vidnets nærmeste i dansk ret i det væsentligste bør svare til opregningen i tilsvarende norske, svenske og vesttyske bestemmelser.⁶¹ I disse lande udgjorde personkredsen af en parts nærmeste på tidspunktet for vidneudvalgets afgivelse af betænkning nr. 316/1962 blandt andet et vidnes ægtefælle, forlovede, adoptivforældre og adoptivbørn samt disses livserfaringer, slægtninge i op- og nedstigende linje, søskende samt nært besvogrede.⁶² Vidneudvalget bemærkede imidlertid, at man fandt det mest hensigtsmæssigt, at man undlod en konkret opregning af personkredsen omfattet af begrebet, og i stedet lod det være op til domstolene at foretage en konkret fortolkning i det enkelte tilfælde. Med baggrund i disse overvejelser fik bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 1 ordlyden "en parts nærmeste."

Om udtrykket "en parts nærmeste" har vidneudvalget anført:

*"Udtrykket omfatter i hvert fald ægtefælle, slægtninge i lige linie og søskende; adoptiv- og plejebørn samt adoptiv- og plejeforældre vil som regel omfattes af reglen. Under hensyntagen til forholdene i den enkelte familiekreds, vil bestemmelsen yderligere kunne omfatte samlevende, forlovede, andre slægtninge, som den pågældende er nært knyttet til, samt nært besvogrede."*⁶³

⁵⁹ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 47.

⁶⁰ Smith, Eva, Civilproces – Grundlæggende regler og principper, 2000, 4. udgave, 1. oplag, Forlaget Thomson, s. 161.

⁶¹ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 49.

⁶² Ibid, s. 46-47.

⁶³ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 50, 1. spalte, linje 6-14.

Omfattet af bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 1 om vidnefritagelse for en parts nærmeste må på denne baggrund konkluderes altid værende en parts ægtefælle, slægtninge i lige linje samt søskende. For så vidt angår de øvrigt oplyste persongrupper vil det være op til domstolene ud fra en konkret vurdering at afgøre, hvorvidt det pågældende vidne under hensyntagen til de enkelte personers forhold også er at betragte som partens nærmeste og således vil være fritaget for at afgive forklaring efter bestemmelsen. Retspraksis viser, at domstolene har anlagt en restriktiv fortolkning i forhold til hvem, der kan betragtes som værende en parts nærmeste.⁶⁴ Der kan i den forbindelse blandt andet henvises til U.1980.424V, hvor en kvindelig samlever gennem syv år havde boet sammen med tiltalte men ikke blev vidnefritaget efter bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 1, idet samlivet var ophørt ca. to måneder inden hovedforhandlingen.⁶⁵ Afgørende for om der kan opnås vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 1 er således vidnets forhold til tiltalte på tidspunktet, hvor forklaringen skal afgives, og ikke forholdende på gerningstidspunktet.⁶⁶

Om baggrunden for bestemmelsen har vidneudvalget anført: *”Udvalget anser det for at være af afgørende betydning for opretholdelse af loyalitet og tryghed i familieforhold, at betroelser mellem nærpårørende beskyttes, også over for en vidnepligt.”*⁶⁷ Man har således vurderet, at hensynet til sagens oplysning i en vis grad bør vige for hensynet til opretholdelse af loyalitet og tryghed i familieforhold. Når der anføres ”i en vis grad,” er det fordi, at vidnefritagelsen efter retsplejelovens § 171, stk. 1 ikke er absolut. Dette vil der blive nærmere redegjort for i det følgende afsnit 5.5.

5.3. Retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2

Efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 er der ikke pligt til at afgive forklaring, såfremt forklaringen må antages at ville udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd. Bestemmelsen i stk. 2, nr. 2 er meget lig bestemmelsen i stk. 2, nr. 1, idet forskellen alene er, at risikoen for straf eller tab af velfærd i bestemmelsens stk. 2, nr. 2 ikke længere angår det pågældende vidne selv men derimod vidnets nærmeste. For så vidt angår betegnelsen ”nærmeste” henvises til det ovenfor, under afsnit 5.2,

---

⁶⁴ Kistrup, Michael m.fl, Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 663.

⁶⁵ U.1980.424V.

⁶⁶ Nielsen, Gorm Toftegaard, Straffesagens gang, 2017, 6. udgave, 2. oplag, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 182.

⁶⁷ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 50, 1. spalte, linje 15-19.

anførte. Bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 2 adskiller sig fra bestemmelsens stk. 1, idet der her er tale om et vidnes nærmeste, der modsat bestemmelsen i stk. 1 ikke behøver at være part i sagen.⁶⁸

Reglerne om at et vidne ikke har pligt til at afgive forklaring, såfremt forklaringen må antages at ville udsætte vidnet for straf, har en nær sammenhæng med selvinkrimineringsforbuddet, der kan udledes af den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK) art. 6 om retten til en retfærdig rettergang⁶⁹ samt retsplejelovens § 752, stk. 1, hvorefter en sigtet aldrig har pligt til at udtale sig.⁷⁰ Bestemmelsen i retsplejelovens § 752, stk. 1 ville let kunne omgås, såfremt politiet undlod at sigte en mistænkt og i stedet afhørte vedkommende om egne forhold under vidneansvar.⁷¹ Med vidnefritagelsesmuligheden i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 er værnet mod selvinkriminering yderligere bestyrket, idet forklaring efter bestemmelsen ikke kan kræves afgivet, såfremt denne måtte antages at ville udsætte vidnet for straf.

I tilknytning til ovenstående bemærkes, at betegnelsen "straf" ikke alene dækker over straf i straffelovens forstand. Omfattet af vidnefritagelsesreglerne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 med hensyn til tilfælde, hvor forklaring må antages at ville udsætte vidnet eller dets nærmeste for straf er også tilfælde, hvor den relevante personkreds risikerer at blive udsat for disciplinærstraf. Der kan i den forbindelse henvises til Højesterets kendelse i U.1999.1015H, hvor en revisor under domsforhandlingen i en straffesag mod to tiltalte, der var tiltalt for selskabstømning i forbindelse med opkøb af overskudsselskaber, var indkaldt som vidne, idet pågældende havde virket som revisor for nogle af de tiltaltes selskaber. Revisoren blev i den pågældende sag fritaget fra at afgive forklaring mod de to tiltalte i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1. Dette fordi Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet forud for domsforhandlingen havde indklaget pågældende for Disciplinærnævnet for Statsautoriserede Revisorer, og forklaring efter de sanktioner, som disciplinærsystemet kunne ikende, fandtes at ville kunne udsætte revisoren for såvel straf som tab af velfærd.⁷²

---

⁶⁸ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 666.

⁶⁹ EMRK blev inkorporeret i Danmark i 1992, hvorved konventionen blev gjort til en del af dansk ret ved lov.

⁷⁰ Gormard, Bernhard m.fl., Civilprocessen 2020, 8. udgave, 1. oplag, Karnov Group, s. 599. Se også Kistrup, Michael m.fl., straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, s. 663.

⁷¹ Dahlager, Christian, Civile retssager, 2015, 2. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 158.

⁷² U.1999.1015H. Kendelsen vil blive nærmere gennemgået i afsnit 8.3.1. i forbindelse med analysen af begrebet "tab af velfærd."

For så vidt angår sondringen mellem begreberne "straf" og "tab af velfærd" kan der henvises til bemærkningerne til Udkast til Lov om Strafferetsplejen fra 1899 udarbejdet af den ved allerhøjste Reskript af 11. Mai 1892 nedsatte Proceskommission. Proceskommissionens udkast svarede i hovedsagen til den forud for lovændringen i 1965 gældende bestemmelse i retsplejelovens § 170, stk. 2, 1. pkt. hvorefter vidnesbyrd i straffesager alene kunne nægtes, når besvarelsen af de stillede spørgsmål måtte forudsættes at ville udsætte vidnet selv for tab af borgerlig agtelse eller velfærd.⁷³

I bemærkningerne til udkastet fra 1899 bemærkede proceskommissionen vedrørende formuleringen "tab af velfærd":

*"Ved ordene tab af velfærd [...] har man villet udtrykke, at tabet, for at tjene som undskyldningsgrund, maa være af alvorlig og indgribende betydning for den paagældende. At vedkommende udsætter sig for straf er kun undskyldningsgrund, forsaavidt straffen kan betegnes som velfærdstruende for ham."*⁷⁴

Proceskommissionen vurderede således ikke, at enhver type straf i sig selv var tilstrækkeligt til at statuere tab af velfærd. Den omhandlende straf måtte derimod være særlig alvorlig og indgribende, førend den kunne opfattes som værende velfærdstruende for vidnet. Det må på denne baggrund konkluderes, at ikke enhver straf i sig selv kan antages at udgøre tab af velfærd i lovens forstand. Sondringen er for så vidt angår de nugældende vidnefritagelsesregler i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 mindre relevant, idet bestemmelserne nu hjemler vidnefritagelse i tilfælde, hvor forklaring må antages at ville udsætte vidnet eller dets nærmeste for såvel straf som tab af velfærd. Bemærkningerne til den tidligere bestemmelse skaber imidlertid et indtryk af, at der skal være tale om særdeles alvorlige vægringsgrunde, førend et vidne kan påstå sig fritaget for at afgive forklaring under hensyn til, at forklaringen må antages at ville udsætte pågældende for tab af velfærd.

---

⁷³ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 43.

⁷⁴ Bemærkninger til det af den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 nedsatte Proceskommission udarbejdede Udkast til Lov om Strafferetsplejen, s. 76 linje 58 – s. 77 linje 6.

Ved et ordborgsopslag på begrebet "velfærd," ses begrebet beskrevet som *"en persons eller gruppes sundhed, lykke og trivsel, især med hensyn til materielle goder og social tryghed."*⁷⁵ Af ældre forarbejder til tidligere gældende vidnefritagelsesregler kan i relation til materielle goder udledes, at tab af selv større økonomiske summer ikke i sig selv kan antages at udgøre tab af velfærd i lovens forstand. Det understreges endvidere, at der skal være tale om alvorlige væрге Grunde, førend vidnefritagelse kan komme i betragtning.⁷⁶ I bemærkningerne til den anden proceskommissions udkast til "Lov om den borgerlige Retspleje," udfærdiget af det af den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 nedsatte Proceskommission, anførte proceskommissionen således:

*"For at retsplejen virkelig skal kunne røgte sin betydningsfulde opgave paa tilfredstillende maade, er det af største vigtighed, at der ikke gives vidnerne adgang til under alle slags mere eller mindre intetsigende paaskud at vægre sig ved at komme frem med sandheden. Kun virkelig alvorlige væрге Grunde bør i saa henseende komme i betragtning. Nærværende udkasts § 147 begrænser derfor vægringsretten til saadanne tilfælde, hvor besvarelsen maa forudsættes at ville udsætte vidnet selv, dets ægtefælle, forældre eller børn for tab af borgerlig agtelse eller velfærd [...]"*⁷⁷

Det lovforslag, der blev fremsat på rigsdagen, var overensstemmende med ovenstående proceskommissions udkast til lov om den borgerlige retspleje. Der blev imidlertid, efter forslag fra landstingsudvalget, i 1. led efter "velfærd" tilføjet: *"eller dog for et væsentligt formuetab eller anden hermed i klasse staaende skade"* i den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 170, stk. 1.⁷⁸ Som begrundelse for udvidelsen anførte landstingsudvalget:

"Derimod synes lovforslaget at gaa vidnet for nær, naar kun tab af velfærd skal give ret til at nægte sit vidnesbyrd; Tab af flere tusinde kroner behøver for en velstaaende mand ikke at være tab af velfærd, uagtet det nok derfor kan være meget føleligt for ham, men at han i en anden privats interesse skulde udsætte sig herfor og maaske endog i en sag, der kun drejer sig om et ringe

---

⁷⁵ Den danske ordbog, Ordnet, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=velfærd>, (sidst besøgt d. 8. maj 2022).

⁷⁶ Bemærkninger til det af den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 nedsatte Proceskommission udarbejdede Udkast til Lov om den borgerlige Retspleje, s. 2774. Se endvidere det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 43.

⁷⁷ Bemærkninger til det af den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 nedsatte Proceskommission udarbejdede Udkast til Lov om den borgerlige Retspleje, s. 2774, linje 44 – s. 2775, linje 3.

⁷⁸ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 43.

beløb, synes ikke at være billigt [...] Thi for at afgøre, om noget er Tab af Velfærd, er det nødvendigt at have en anderledes omfattende Oversigt over en Mands hele økonomiske Stilling end for at afgøre, om noget er væsentligt Formuetab.”⁷⁹

Det kan af ovenstående citat udledes, at der skal foretages en konkret vurdering, hvori den enkelte persons samlede økonomiske stilling indgår, når det skal afgøres, hvorvidt et økonomisk formuetab kan antages at udgøre tab af velfærd i lovens forstand for det pågældende vidne. Såfremt det ikke vurderes, at det økonomiske tab er tilstrækkeligt til at statuere tab af velfærd, vil vidneudelukkelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 være udelukket. Derimod vil bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3 om anden væsentlig skade fortsat kunne finde anvendelse.

Ved en nærmere gennemgang af relevante forarbejder til nugældende og tidligere bestemmelser om vidnefritagelse ses der, foruden det ovenfor gennemgåede vedrørende økonomisk skade, ikke at fremgå en nærmere beskrivelse af hvad, der ligger i begrebet ”tab af velfærd.” Dette må således være op til domstolenes fortolkning. Det bemærkes i den forbindelse, at der vil blive foretaget en nærmere gennemgang af relevant praksis på området i det følgende afsnit 8.

5.4. Retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3

Efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3 foreligger der endeligt ikke pligt til at afgive forklaring, såfremt forklaringen må antages at ville påføre vidnet selv eller dets nærmeste anden væsentlig skade. Sammenholder man bestemmelsen med bestemmelserne i § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 skal der således skelnes mellem ”tab af velfærd” og ”anden væsentlig skade.” Som baggrund for den valgte formulering ”anden væsentlig skade” anførte vidneudvalget:

”Ud over medtagelse af risiko for straf bør dog også kriteriet >>væsentligt formuetab eller anden hermed i klasse stående skade<< erstattes med det mere smidige udtryk >>anden væsentlig skade.<< Herved tilsigtes ikke nogen realitetsændring. Det må således efter udvalgets

---

⁷⁹ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 43, 2. spalte, linje 26-49. Det har ikke været muligt at udfinde det originale udkast fra landstingsudvalget, hvorfor der i stedet henvises til citatet fra vidneudvalgets betænkning nr. 316/1962. Læs nærmere om hvilke skridt og overvejelser der er foretaget i forbindelse dermed under metodeafsnittet, afsnit 4.2.4.

opfattelse fastholdes, at en skade for at kunne komme i betragtning skal være væsentlig. Er dette tilfældet, kan efter omstændighederne enhver skade medføre fritagelse for vidnepligt, hvadenten den er af ideel eller økonomisk art.”⁸⁰

Anden væsentlig skade kan jf. ovenstående bestå i skade af såvel ideel som økonomisk karakter. Et eksempel på økonomisk skade kan foreligge, hvor et vidne ved pålæg om at afgive vidneforklaring tvinges ud i en situation, hvor vedkommende risikerer at skulle afsløre forretnings- eller driftshemmeligheder.⁸¹ Et eksempel på skade af ideel karakter kan omvendt foreligge i tilfælde, hvor *”afgivelse af forklaring bringer vidnet ud i alvorlige samvittighedskonflikter eller i modsætningsforhold til nære slægtninge,”*⁸² og hvor en sådan situation ikke er omfattet af de ovenfor gennemgåede vidnefritagelsesregler.⁸³

5.5. Retsplejelovens § 171, stk. 3

I forbindelse med sit arbejde med revidering og fornyelse af retsplejelovens bestemmelser om vidnefritagelse fandt vidneudvalget ikke, at der skulle gælde en undtagelse fra muligheden for vidnefritagelse i tilfælde, hvor forklaringen måtte antages at ville udsætte vidnet eller dets nærmeste for straf eller tab af velfærd. Vidneudvalget fandt imidlertid, at hensynet til retssagens oplysning kunne være så væsentligt, at hensynet til den ikke-velfærdstruende skade, som forklaring måtte antages at ville påføre vidnet eller dets nærmeste, i visse tilfælde måtte vige.⁸⁴

Der blev på ovenstående baggrund foreslået en bestemmelse, hvorefter muligheden for vidnefritagelse var undtagelsesfri i tilfælde, hvor vidnet udgjorde en parts nærmeste, og hvor forklaringen måtte antages at ville udsætte vidnet selv eller dets nærmeste for såvel straf som tab af velfærd. For så vidt angår tilfælde hvor forklaringen måtte antages at ville påføre vidnet eller dets nærmeste anden væsentlig skade foreslog vidneudvalget en bestemmelse, hvorefter retten havde mulighed

---

⁸⁰ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 48, 2. spalte, linje 39 – side 49, 1. spalte, linje 12.

⁸¹ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 49.

⁸² Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 49, 1. spalte, linje 24-27.

⁸³ Ibid, s. 49.

⁸⁴ Ibid, s. 49.

for at pålægge vidnet at afgive forklaring, når forklaringen måtte antages for værende af væsentlig betydning for sagens udfald, og hvor sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet fandtes at berettigede dertil.⁸⁵

Det fremsatte lovforslag af 18. november 1964 var med undtagelse af bestemmelsens stk. 3 om vidnepålæg overensstemmende med vidneudvalgets udkast. I lovforslagets bemærkninger begrundes ændringen med, at vidneudvalgets udkast ville medføre en væsentlig begrænsning i pligten til at afgive vidneforklaring i forhold til de dagældende lovregler. Denne begrænsning blev kritiseret fra forskellig side, blandt andet af retsplejerådet, som fandt det betænkeligt at give ubetinget adgang til vidnefritagelse i det af vidneudvalget foreslåede omfang.⁸⁶ Der blev på denne baggrund fremsat og vedtaget et lovforslag, hvorefter retten med undtagelse af tilfælde, hvor forklaring måtte antages at ville udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd, kan pålægge vidnet at afgive forklaring, når forklaringen anses for værende af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettigede dertil.⁸⁷

Efter ordlyden i retsplejelovens § 171, stk. 3 er vidnefritagelsen efter § 171 alene absolut i tilfælde, hvor forklaringen må antages at ville udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd, jf. bestemmelsens stk. 2, nr. 1. Der skal dermed skelnes mellem tilfælde, hvor det er vidnet selv eller dets nærmeste, som udsættes for straf eller tab af velfærd. Der skal endvidere skelnes mellem "tab af velfærd" og "anden væsentlig skade," idet vidnefritagelsen alene vil være absolut, hvor det vurderes, at vidnets velfærd er truet. Er der derimod alene tale om "anden væsentlig skade," kan retten i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3 pålægge vidnet at afgive forklaring.⁸⁸

---

⁸⁵ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 49.

⁸⁶ Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (Vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964, s. 319-320. Retsplejerådets udtalelse er forgæves forsøgt indhentet. Læs nærmere herom i metodeafsnittet, afsnit 4.2.4.

⁸⁷ Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (Vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964, s. 307. Se også Lov 1965-04-21 nr. 149 om ændringer i lov om rettens pleje (vinder m.m.), 1965, § 171, stk. 3.

⁸⁸ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 666.

5.6 Retsplejelovens § 171, stk. 4

Efter bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 4 kan retten endvidere, i tilfælde hvor forklaring må antages at ville påføre vidnet selv eller vidnets nærmeste anden væsentlig skade, pålægge vidnet at afgive forklaring, såfremt vidnet har udført foranstaltninger som nævnt i retsplejelovens § 754 a, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil. Det bemærkes i tilknytning dertil, at bestemmelsen i retsplejelovens § 754 a regulerer politiets muligheder for at udøve agentvirksomhed, herunder yde bistand og tilskyndelse til lovovertrædelser som led i en strafferetlig efterforskning.⁸⁹ Det må således lægges til grund, at retten i tilfælde hvor vidnet har udført agentvirksomhed tillige kan pålægge vidnet af afgive forklaring, når sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil. Dette gælder dog alene de i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3 nævnte tilfælde, hvorefter forklaring må antages at ville påføre vidnet selv eller hans nærmeste anden væsentlig skade.

6. Modifikation af muligheden for vidnefritagelse i tilfælde hvor der foreligger en lovpligtig oplysningspligt

En særlig problemstilling opstår, hvor vidnet er underlagt en lovpligtig oplysningspligt. Dette fordi vidnefritagelsesreglerne i disse tilfælde kan komme i konflikt med oplysningspligten.⁹⁰ I praksis ses blandt andet eksempler på, at politiet har registreret et køretøj for at køre for stærkt, og hvor ejeren af køretøjet har oplyst, at det ikke var ham, der havde ført det, men dette uagtet ikke har ønsket at videregive oplysninger om førerens identitet, fordi vedkommende var en af pågældendes nærmeste. Højesteret har i U.2003.1029H fastslået, at færdselslovens § 65, stk. 1, der alene er sanktioneret med bødestraf, indebærer en pligt for ejeren til at videregive oplysninger om hvem, der har ført køretøjet. Der gælder imidlertid ikke en videre pligt til at yde politiet bistand ved dennes efterforskning af sagen.⁹¹

I den konkrete sag havde politiet anmodet ejeren af et køretøj om at oplyse hvem, der havde ført hans køretøj under kørsel, hvor en radarmåling havde konstateret, at bilen havde kørt for stærkt.

---

⁸⁹ LBK nr. 1835 af 15/09/2021, Bekendtgørelse af lov om rettens pleje, § 754 a.

⁹⁰ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 663.

⁹¹ Ibid, s 663.

Af et billede optaget i forbindelse med målingen fremgik, at det ikke var ejeren selv, der havde ført køretøjet. Ejeren af køretøjet, der var tiltalt i sagen for overtrædelse af færdselslovens § 65, stk. 1, nægtede imidlertid at videregive de efterspurgte oplysninger til politiet under henvisning til, at han ved at videregive oplysningerne ville udsætte sin nærmeste for straf eller tab af velfærd. Den tiltalte blev i sagen fundet skyldig og idømt en bøde på 500kr, idet det blev lagt til grund, at *”T ikke risikerede at udsætte sig selv for straf ved at opfylde oplysningspligten i § 65, stk. 1, og at der ikke i færdselslovens § 65, stk. 1, eller forarbejderne hertil var fastsat begrænsninger med hensyn til oplysningspligtens rækkevidde.”*⁹²

Der blev under sagen fremlagt en skrivelse fra henholdsvis Rigsadvokaten og Justitsministeriets lovfdeling omhandlende rækkevidden af færdselslovens § 65, stk. 1 og forholdet til bestemmelser i FN-konventionen om borgerlige og politiske rettigheder, EMRK samt retsplejelovens regler om vidnefritagelse.⁹³ Det må på baggrund af disse skrivelser og Højesterets dom i sagen antages at ville være i strid med FN-konventionen om borgerlige og politiske rettigheder artikel 14, stk. 3, litra g samt EMRK art. 6, stk. 1, såfremt en ejer/bruger af et køretøj pålægges at videregive oplysninger om hvem, der har været fører af køretøjet, hvis pågældende derved udsætter sig selv for straf. Selvinkrimineringsbeskyttelsen angår dog alene vidnet selv og ikke dennes nærmeste.⁹⁴

Vidneudvalget har i betænkning nr. 316/1962 anført, at det afhænger af den enkelte lovbestemmelse, hvorvidt en anmeldelses-, afværgelses- eller oplysningspligt kan medføre bortfald af vidnefritagelse.⁹⁵ Vidneudvalget anså det i øvrigt for liggende udenfor deres opgave at tage stilling til, hvorvidt vidnefritagelsen bør vige for en oplysningspligt,⁹⁶ men har i relation til spørgsmålet bemærket, at vidnefritagelsen for en parts nærmeste kan bortfalde, hvor dette følger af lovgivningens regler om anmeldelses-, afværgelses- eller oplysningspligt.⁹⁷

---

⁹² U.2003.1029H, s. 1, linje 13-15.

⁹³ Ibid, s. 3.

⁹⁴ Ibid, s. 3-4.

⁹⁵ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 7-8.

⁹⁶ Ibid, s. 8.

⁹⁷ Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, Betænkning om vidner, Betænkning nr. 316, 1962, s. 104.

Det må på ovenstående baggrund konkluderes, at det afhænger af den konkrete lovbestemmelse og dennes formål, hvorvidt en lovpligtig oplysningspligt vil udelukke muligheden for vidnefritagelse. På baggrund af Højesterets dom af 12. februar 2003 i U.2003.1029H kan det dog konkluderes, at tilfælde hvor den tiltalte risikerer at udsætte sig selv for straf ved opfyldelse af en lovpligtig oplysningspligt, eksempelvis i situationer hvor det ikke kan udelukkes, at føreren af et for hurtigt kørende køretøj var ejeren selv, vil være i strid med selvinkrimineringsforbuddet, der følger af retsplejelovens § 752, stk. 1, EMRK art. 6 og FN-konventionen om borgerlige og politiske rettigheder artikel 14, stk. 3, litra g. Der vil således ikke kunne afkræves forklaring i disse tilfælde, uagtet om der foreligger en lovpligtig oplysningspligt.⁹⁸ I øvrige tilfælde vil det være op til en konkret fortolkning af den enkelte lovregel og formålet med denne når det skal afgøres, hvorvidt oplysningspligten i det konkrete tilfælde vil udelukke vidnefritagelse.

7. Praktisering af vidnefritagelsesreglerne når vidnet er et barn

Reglerne om vidnefritagelse gælder unægteligt også for børn.⁹⁹ Når vidnet er et barn, kan der dog stilles spørgsmål til hvilken part, der som væрге eller anden repræsentant for barnet skal repræsentere barnet og varetage dets interesser i forbindelse med afgørelsen af, hvorvidt barnet skal afgive forklaring eller afstå derfra ved påberåbelse af en vidnefritagelsesgrund. Vidneudvalget har fået kritik for ikke at behandle problemstillingen nærmere i den afgivne betænkning nr. 316/1962. Jørgen Trolle har således i skriftet "Betænkningen om vidner" trykt i U.1963B.57 anført:

"Hvad først straffesager angår, kunne man nok ønske at vide – men herom siger udvalget intet – om det er tanken, at børn kan forlanges fritaget for afhøring i sager angående en sædelighedsforbrydelse mod dem selv (eller deres søskende), når den er begået af faderen, stedfaderen, en broder eller en onkel. Og om, hvem der i givet fald kan forlange fritagelse. Skal det være barnet selv uanset alder, eller skal det i en sag mod faderen være moderen, og skal hun for at kunne samtykke eller protestere først have tillagt forældremyndigheden alene? Endvidere kan der spørges, om man, hvis begæring om fritagelse fremsættes, kan beskikke en væрге ad hoc for barnet."¹⁰⁰

⁹⁸ U.2003.1029H. Se i den forbindelse også Vestre Landsrets afgørelse i U.2002.2729V og Øste Landsrets afgørelse i Tfk.2004.76Ø.

⁹⁹ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 663.

¹⁰⁰ Trolle, Jørgen, Betænkningen om vidner, U.1963B.57, 1963, s. 60, linje 11-22.

Trolle påpeger endvidere, at såfremt afgørelsen alene overlades til den ene af forældrene, vil denne efter omstændighederne kunne ende i en samvittighedskonflikt, som er værre end den, som barnet ville udsættes for ved at skulle afgive forklaring.¹⁰¹

Den omhandlende problemstilling er blandt andet kommet til udtryk i U.2022.567H, der angik et kæremål for Højesteret vedrørende tilladelse til afspilning af en videohøring af tiltaltes 4-årige datter i en sag, hvor forælderen var tiltalt for at have begået vold mod datteren. Spørgsmålet var, hvorvidt anklagemyndigheden kunne gives tilladelse til at afspille videoafhøringen, når datterens bistandsadvokat havde påstået vidnefritagelse med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 1.¹⁰² I sine anbringender for Højesteret anførte anklagemyndigheden blandt andet, at det:

”Efter lovarbejderne er [...] tvivlsomt, om en bistandsadvokat med juridisk embedsesamen er den rette til egenhændigt at vurdere, om et barn, der hverken selv eller via en forælder eller værge har protesteret mod videoafhøringen, bør påberåbe sig vidnefritagelse. Det er formegentlig rettest at udpege en ad hoc-værge til at varetage dette spørgsmål. Der er ingen lovregler, som giver en bistandsadvokat den kompetence, hvorfor en sådan anmodning ikke bør tillægges nogen væsentlig vægt.”¹⁰³

Det var således anklagemyndighedens opfattelse, at bistandsadvokatens påberåbelse af vidnefritagelse under henvisning til retsplejelovens § 171, stk. 1 ikke skulle tillægges særlig betydning, idet bistandsadvokaten ikke fandtes at være rette part til egenhændigt at træffe beslutning om vidnefritagelse på vegne af barnet. Som modsvar til anklagemyndighedens påstand anførte tiltalte via sin forsvarer, at drøftelsen vedrørende udpegning af ad hoc-værge for barnet i stedet for at lade bistandsadvokaten varetage dets interesserer snarere var et spørgsmål af politisk karakter, og således var irrelevant for bedømmelsen i den pågældende sag.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Trolle, Jørgen, Betænkningen om vidner, U.1963B.57, 1963, s. 60.

¹⁰² U.2022.567H, s. 1.

¹⁰³ Ibid, s. 5, linje 17-21.

¹⁰⁴ U.2022.567H, s. 6.

Højesteret konkluderede, at det er bistandsadvokaten, som skal varetage barnets interesser under sagen, herunder tage stilling til et eventuelt spørgsmål om vidnefritagelse, når der på det givne tidspunkt eksisterer en interessekonflikt mellem barnet og dets forældre.¹⁰⁵ Det må således lægges til grund, at en bistandsadvokat vil være kompetent til at træffe afgørelse om vidnefritagelse på vegne af barnet i blandt andet straffesager, hvor barnet som forurettet vidner mod en eller begge forældre.

8. Domstolenes fortolkning af begrebet ”tab af velfærd”

8.1. Trusler/frygt for repressalier

Spørgsmålet om hvad der ligger i begrebet ”tab af velfærd,” har i tidligere praksis hovedsageligt været diskuteret i forbindelse med tilfælde, hvor vidner er blevet udsat for trusler.¹⁰⁶ Af lovforslag nr. L 139 af 27. februar 2002 vedrørende forbedret vidnebeskyttelse og udvidelse af mulighederne for anonym vidneførsel fremgår, at ”tab af velfærd” i praksis er blevet fortolket som blandt andet omfattende fysisk overlast. Det anføres videre, at et vidne kan være fritaget for at afgive forklaring i tilfælde, hvor en tiltalt i en straffesag eller øvrige personer har fremsat trusler om repressalier i form af fysiske overgreb mod vidnet eller dets nærmeste i forsøget på at hindre vidnet i at afgive forklaring.¹⁰⁷

Der vil i de følgende afsnit blive foretaget en nærmere gennemgang af en række afgørelser i sager, hvorunder der er påberåbt vidnefritagelse med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 under henvisning til, at der er fremsat trusler mod vidnerne og deres nærmeste og forklaring derved må antages at ville udsætte pågældende for tab af velfærd.

---

¹⁰⁵ U.2022.567H, s. 7.

¹⁰⁶ Kistrup, Michael m.fl., Straffeprocessen, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group, s. 667.

¹⁰⁷ Lovforslag nr. L 139, Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven (Forbedret vidnebeskyttelse), 2002, s. 1.

8.1.1. U.1982.337H

Sagen i U.1982.337H omhandlede et vidne, som ved dom af 10. juni 1981 ved Retten i Århus var idømt fem måneders fængsel for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer ved at have forsøgt at indføre i alt ca. 4,6kg hash til Danmark for en person, hvis identitet pågældende var bekendt med, men som han ikke ønskede at oplyse. Efter udløbet af ankefristen, da dommen var endelig, begærede anklagemyndigheden domfældte afhørt som vidne til oplysning af navnet på medgerningsmanden. Domfældte ønskede ikke at oplyse personens identitet, idet pågældende efter domfældtes forklaring havde truet domfældte med, at det "kunne blive hedt for ham," såfremt han røbede vedkommendes identitet. Domfældte fastholdt således sin beslutning om, at han af hensyn til både sin egen og sin forlovedes sikkerhed ikke ville røbe den pågældendes identitet.¹⁰⁸

Da tidligere domfældte og det nuværende vidne nægtede at afgive forklaring, fremsatte anklagemyndigheden i medfør af retsplejelovens § 178, stk. 1, nr. 5 begæring om, at retten traf bestemmelse om, at vidnet blev taget i forvaring, indtil forklaring var afgivet. Vidnet protesterede derimod og påstod sig fritaget for at afgive forklaring under hensyn til, at der kunne ske ham og hans forlovede noget alvorligt, såfremt han røbede identiteten på medgerningsmanden.¹⁰⁹ Det relevante retsgrundlag for rettens afgørelse var således, hvorvidt vidnet var fritaget for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1-3.

For så vidt angår de fremsatte trusler fremgår det af sagens oplysninger, at medgerningsmanden havde oplyst vidnet, at det "kunne blive hedt for ham," såfremt han oplyste vedkommendes identitet. Der fremgår imidlertid ikke oplysninger om, at medgerningsmanden skulle have sagt noget nærmere om hvad, han i givet fald ville foretage sig eller udsætte vidnet for. Vidnet havde dog følt, at truslen var ment alvorligt.¹¹⁰

Sagen blev i byretten afgjort ved kendelse om, at vidnet blev taget i forvaring ved politiets foranstaltning, indtil vidnet erklærede sig villig til at afgive forklaring om personens identitet i medfør af retsplejelovens § 178, stk. 1, nr. 5. Som begrundelse for sin afgørelse anførte byretten:

---

¹⁰⁸ U.1982.337H, s. 1.

¹⁰⁹ Ibid, s. 2.

¹¹⁰ Ibid, s. 2.

”Retten har herved lagt vægt på, at det alene ved oplysning fra vidnet er muligt at identificere den person, der stod bag indkøbet og forsøget på indsmugling af et betydeligt kvantum hash fra udlandet, ligesom der efter det oplyste ikke findes grund til at befrygte, at vidnet eller hans nærmeste vil blive udsat for tab af velfærd eller påføres anden væsentlig skade, såfremt vidnet giver oplysninger om identiteten af den person, han har arbejdet som kurer for i forbindelse med indsmuglingsforsøget, hvorved han selv tilsigtede at opnå en betydelig fortjeneste, jfr. Herved retsplejelovens § 171.”¹¹¹

Byretten fandt således ikke grundlag for at antage, at hverken vidnet eller hans nærmeste ved pålæg til vidnet om at afgive forklaring om personens identitet risikerede at blive udsat for tab af velfærd eller anden væsentlig skade. Byretten henviser i sin afgørelse alene til retsplejelovens § 171 i sin helhed, men det må af rettens præmisser udledes, at det helt centralt er bestemmelserne i § 171, stk. 2, nr. 1-3, der er relevante for afgørelsen. Byretten begrundede i sin kendelse heller ikke nærmere hvorfor, man ikke finder grundlag for at antage, at vidnet eller hans nærmeste ville blive udsat for tab af velfærd eller påføres anden væsentlig skade, såfremt vidnet blev pålagt at afgive forklaring. Ved en gennemgang af sagens oplysninger må det dog lægges til grund, at de fremsatte trusler har været forholdsvis ukonkrete, idet der alene er udtalt, at det ”kunne blive hedt” for vidnet, såfremt han oplyste personens identitet. Truslen er ikke nærmere konkretiseret, og der fremgår således ikke oplysninger om hvad vidnet i givet fald ville kunne forvente.

Byrettens kendelse blev kæret til Vestre Landsret, der i sin afgørelse henviste til Højesterets dom af 7. november 1974 i U.1975.14H, hvori det blev fastslået, at *”den fritagelse for at afgive forklaring, som efter retsplejelovens tilkommer en sigtet, i hvert fald i almindelighed ikke kan gælde, efter at sagen mod ham er sluttet med tiltalefrafald eller endelig dom.”*¹¹² Udgangspunktet i omhandlende sag var på baggrund af Højesterets afgørelse i U.1975.14H således, at domfældte og nuværende vidne som udgangspunkt havde pligt til at afgive forklaring om medgerningsmandens identitet, idet hans egen sag var endeligt afgjort ved dom. Landsretten omgjorde imidlertid byrettens kendelse

---

¹¹¹ U.1982.337H, s. 2, linje 28-34.

¹¹² Ibid, s. 3, linje 5-7.

med en begrundelse om, at det fandtes uforeneligt med sigtedes rettigheder efter retsplejeloven at pålægge vidnet at afgive forklaring som sket.¹¹³ Landsretten anførte i den forbindelse:

”Det ville imidlertid være uantageligt, om vidnepligten med de deraf følgende muligheder for anvendelse af tvangsmidler skulle kunne udstrækkes til også at omfatte oplysning om navnet på den endnu ikke identificerede medgerningsmand, som tilfældet er i den foreliggende sag, eller navne på leverandører eller aftagere af tyvekoster eller euforiserende stoffer, som tilfældet vil kunne være i beslægtede situationer. En regel herom ville åbne mulighed for allerede under efterforskningen at fremtvinge oplysninger, som der på dette stadium af sagen klart ikke er pligt for sigtede til at give, idet politiet eller anklagemyndigheden under afhøringer af den sigtede ville kunne henvise til, at der, så snart sagen mod ham er afsluttet, vil kunne anvendes tvangsmidler.”¹¹⁴

Landsrettens begrundelse for at omgøre byrettens kendelse synes således navnlig at bero på en betragtning om, at rettighederne efter retsplejelovens § 751, stk. 1, hvorefter en sigtet ikke har pligt til at udtale sig, ville blive udvasket, såfremt man i omhandlende sag og lignende sager kan pålægge en domfældt at afgive oplysninger om identiteten på medgerningsmænd mv., når først vedkommendes egen sag er endeligt afgjort.

Sagen endte i Højesteret, da Vestre Landsrets afgørelse med Justitsministeriets tilladelse blev påkæret til Højesteret af anklagemyndigheden med påstand om stadfæstelse af byrettens afgørelse.¹¹⁵ Spørgsmålet for Højesteret angik både, hvorvidt det var sandsynliggjort, om vidnets forklaring og oplysninger om medgerningsmandens identitet kunne antages at medføre risiko for yderligere strafansvar for pågældende, og hvorvidt den af medgerningsmanden fremsatte trussel gav grundlag for at antage, at vidnet eller hans nærmeste ved vidnets forklaring ville blive udsat for tab af velfærd eller anden væsentlig skade. Da det alene er sidstnævnte, der er relevant for nærværende afhandlings problemstilling, vil der i det følgende alene blive taget stilling dertil.

---

¹¹³ U.1982.337H, s. 3.

¹¹⁴ Ibid, s. 3, linje 10-16.

¹¹⁵ Ibid, s. 3.

I sine anbringender for påstanden om at den fremsatte trussel efter Rigsadvokatens opfattelse ikke kunne danne grundlag for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2 om tab af velfærd eller anden væsentlig skade for vidnet eller hans nærmeste, anførte Rigsadvokaten:

”Den påståede trussel er upræcis, og [...] der savnes oplysninger til nærmere sandsynliggørelse af, at den overhovedet er fremsat. Der er derfor ikke grundlag for at antage, at den ønskede vidneførsel vil udsætte indkærede eller hans nærmeste for tab af velfærd eller påføre indkærede eller hans nærmeste væsentlig skade.”¹¹⁶

Det var således Rigsadvokatens opfattelse, at den pågældende trussel ikke var konkret nok til at danne grundlag for en antagelse af, at vidnet eller hans nærmeste ville blive udsat for tab af velfærd ved vidnets videregivelse af oplysninger om medgerningsmandens identitet. Man vurderede endvidere ikke, at det var tilstrækkeligt sandsynliggjort, at den omhandlende trussel overhovedet var blevet fremsat.

Vidnets forsvarer påstod landsrettens kendelse stadfæstet og henviste i den forbindelse principalt til bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 3 om tab af velfærd og anden væsentlig skade.¹¹⁷ Højesteret stadfæstede byrettens kendelse med følgende begrundelse:

”Idet der ikke findes tilstrækkeligt grundlag for at fravige den ved Højesterets dom af 7. november 1974 antagne hovedregel, hvorefter de i retsplejeloven hjemlede vidnefritagelsesgrunde ikke kan gøres gældende af en sigtet, efter at sagen mod ham er afsluttet med tiltalefrafald eller endelig dom, vil Århus rets kendelse være at stadfæste.”¹¹⁸

Af Højesterets kendelse fremgår således ikke en nærmere begrundelse eller redegørelse for hvorfor, man ikke anså det for betænkeligt at pålægge vidnet at afgive forklaring, og som følge af vidnets nægtelse deraf at tage vedkommende i forvaring. Det må på baggrund af de fremsatte anbringender dog lægges til grund, at det i Højesterets vurdering af sagen må have indgået, om man på baggrund

---

¹¹⁶ U.1982.337H, s. 3, linje 30-33.

¹¹⁷ Ibid, s. 3-4.

¹¹⁸ Ibid, s. 4, linje 7-9.

af den fremsatte trussel fandt grundlag for at antage, at forklaring om medgerningsmandens identitet måtte antages at ville udsætte vidnet eller hans nærmeste for tab af velfærd. Det må imidlertid konkluderes, at Højesteret ved sin afgørelse ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at antage, at dette var tilfældet. Den trykte kendelse redegør imidlertid ikke nærmere for hvorledes, man er nået til dette resultat.

Hvor meget der kan udledes af omhandlende afgørelse i relation til nærværende afhandlings undersøgelse af begrebet "tab af velfærd" er tvivlsomt, når Højesteret i sine præmisser ikke har anført en nærmere begrundelse for hvorfor, man i den konkrete sag ikke har fundet, at vidnets forklaring om medgerningsmandens identitet måtte antages at ville udsætte vidnet eller hans nærmeste for tab af velfærd. Afgørelsen efterlader imidlertid et indtryk af, at ukonkrete trusler mod vidner ikke i sig selv kan antages at være tilstrækkeligt til at opfylde betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2.

8.1.2. U.1984.958H

I U.1984.958H var der rejst tiltale for mandrab og forsøg derpå mod tre medlemmer af rockergruppen Hell's Angels. Anklagemyndigheden begærede flere vidner afhørt under nævningesagen, men to af vidnerne ønskede ikke at afgive forklaring, idet de følte sig truet af rockergruppen og dens supportere.¹¹⁹ Sagen angik foruden spørgsmålet om vidnefritagelse tillige en vurdering af, hvorvidt man kunne anvende anonym vidneførsel. Idet sidstnævnte ikke er relevant for nærværende afhandling problemstilling, vil der i det følgende afsnit alene blive taget stilling til spørgsmålet om vidnefritagelse.¹²⁰

De to vidner gav under sagen udtryk for, at de ikke ønskede deres identitet afsløret og henviste i den forbindelse til, at man nærede alvorlig frygt for deres velfærd. Dette fordi gruppen af tiltalte tilhørte rockergruppen Hell's Angels, der var kendt med en vis voldsmentalitet. Det bemærkes særligt i den forbindelse, at det af sagens oplysninger fremgår, at det ene vidne ca. 1,5 måned inden hovedforhandlingen var blevet kontaktet af en supporter til Hell's Angels, der havde oplyst vidnet,

---

¹¹⁹ U.1984.958H, s. 1.

¹²⁰ Ibid, s. 1.

at man i kredsen vidste, at vidnet skulle afgive forklaring i retten, og man bagefter ville have fat i vedkommende. Det andet vidne var ikke blevet truet direkte, men havde to gange overværet at personer omkring Hell's Angels havde udfrittet andre personer om hvem, der havde været til stede under drabsepisoden, og i tilknytning dertil havde udtalt, at de pågældende skulle få med folk fra kredsen at bestille. Vidnet havde på et sådant spørgsmål selv besvaret nægtende til at have været til stede under drabsepisoden.¹²¹

Spørgsmålet for retten angik således, hvorvidt de to vidner var fritaget for at afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 under hensyn til, at forklaringen måtte antages at ville udsætte vidnerne for tab af velfærd. Statsadvokaten anførte i relation til spørgsmålet, at de to vidner *"med føje anser sig udsat for tab af velfærd, at sagens alvor berettiger til desuagtet at lade vidnerne afhøre i nævningetinget, samt at vidnernes forklaringer vil have afgørende betydning for anklagemyndighedens bevisførelse."*¹²² Statsadvokatens anbringende synes i dette tilfælde at være modsigende, idet vidnefritagelsen efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 om tab af velfærd for vidnet selv er absolut. Dette følger af retsplejelovens § 171, stk. 3 modsætningsvist. Selv ikke sagens alvorlighed vil således kunne begrunde vidnepålæg efter bestemmelsens stk. 3, såfremt betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 er opfyldt.

Landsretten fritog i den konkrete sag vidnerne fra at afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 med følgende begrundelse.

*"Det lægges til grund, at de omhandlende vidner befrygter, at en vidneforklaring fra deres side vil udsætte dem for tab af velfærd. Retten kan ikke se bort fra, at det er med føje, at vidnerne nærer sådan frygt. Disse personer har derfor ingen pligt til at afgive vidneforklaring, jf. Retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1."*¹²³

Landsretten vurderede således, at det var velbegrundet, at vidnerne i den konkrete situation frygtede at blive udsat for tab af velfærd i form af repressalier, såfremt de afgiv forklaring mod de

---

¹²¹ U.1984.958H, s. 2.

¹²² Ibid, s. 2, linje 12-15.

¹²³ Ibid, s. 2, linje 23-25.

tiltalte. Idet betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 således fandtes at være opfyldt, blev vidnerne fritaget for at afgive forklaring.

Højesteret stadfæstede landsrettens kendelse, hvorefter vidnerne blev fritaget for at afgive forklaring med følgende begrundelse: *"Idet omstændighederne findes at give grundlag for at antage, at afgivelse af vidneforklaring vil indebære en nærliggende risiko for de pågældende personer for tab af velfærd, tiltrædes det, at de er fritaget for pligten til at afgive vidneforklaring."*¹²⁴

Heller ikke denne kendelse indeholder en nærmere forklaring om hvorfor, man fandt, at vidnernes forklaring måtte antages at ville udsætte vidnerne for tab af velfærd. Højesteret henviser i sin begrundelse således alene til "de foreliggende omstændigheder." Det må dog konkluderes, at Højesteret ved sin afgørelse har vurderet, at tilfælde hvor man kan henføre en direkte trussel fra personkredsen omkring en rockergruppering om at ville "have fat i de pågældende vidner," og at disse ville "få med kredsen at bestille," er tilstrækkeligt til at statuere risiko for tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand.

Sammenligner man omhandlende afgørelse med den ovenfor gennemgåede afgørelse i U.1982.337H er det interessant at bemærke, at karakteren og ordlyden af de fremsatte trusler er forholdsvis ens. Der er således i begge sager tale om direkte trusler af ukonkret karakter, idet det ikke nærmere er uddybet, hvordan det kunne blive henholdsvis "hedt for vidnet," eller hvorledes vidnerne "ville få med kredsen at bestille." De to sager har imidlertid fået et forskelligt udfald, og det synes således skelsættende i U.1984.958H, at truslerne er fremsat af personer med tilknytning til en rockergruppering. Kendelsen efterlader dermed et indtryk af, at personkredsen bag de fremsatte trusler tillige kan tillægges betydning, når det skal vurderes, hvorvidt en fremsat trussel om repressalier kan antages at medføre risiko for tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2's forstand for vidnet eller dets nærmeste, såfremt vidnet pålægges at afgive forklaring.

---

¹²⁴ U.1984.958H, s. 3, linje 13-15.

8.1.3. U.1996.1210/2H

U.1996.1210/2H omhandlende på lignede måde som U.1984.958H en situation, hvor en buschauffør havde overværet et skuddrab på en rocker. Buschaufføren, der dermed var vidne i sagen, påstod sig fritaget for at afgive forklaring om sine iagttagelser, idet han mente, at forklaringen kunne udsætte ham eller hans nærmeste for tab af velfærd. Som baggrund derfor blev det anført, at buschaufføren efter skudepisoden var blevet afløst af en anden chauffør, som senere på aftenen var blevet kontaktet af en stor, ung mand, der havde udfriddet afløseren om, hvor meget den tidligere chauffør havde set. Ligeledes påstod vidnet, at hans og ægtefællens telefon var blevet aflyttet i en periode på ca. tre dage efter episoden. Dette blev begrundet i, at der havde været mange kliklyde i telefonen i den pågældende periode.¹²⁵

Sagen blev prøvet i samtlige instanser, og resultatet blev ændret undervejs. Det findes således interessant at undersøge, hvilke overvejelser de forskellige instanser har gjort sig, når det skulle vurderes, hvorvidt betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 var opfyldt.

Ved sagens bedømmelse for byretten begærede anklagemyndigheden vidnet pålagt at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 178, stk.1, nr. 4 og 5. Anklageren henviste i den forbindelse til, at *"vidnet ikke konkret har været udsat for trusler, ligesom det ikke er godtgjort, at hans telefon har været aflyttet. Vidnets identitet er ikke de sigtede bekendt, og vidnets frygt for tab af velfærd ved at afgive vidneforklaring er ikke konkret begrundet."*¹²⁶ Det var i den konkrete sag således anklagemyndighedens opfattelse, at de i sagen omhandlende "trusler" ikke var tilstrækkeligt konkrete til at begrunde vidnefritagelse efter bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2. Det bemærkes i tilknytning dertil, at det på baggrund af sagens oplysninger må lægges til grund, at der ikke var fremsat direkte trusler mod vidnet eller hans nærmeste, men at vidnet snarere, af hensyn til de sigtedes rockerrelationer og den unge mands ageren, havde følt sig truet i den givne situation.

---

¹²⁵ U.1996.1210/2H, s. 1.

¹²⁶ Ibid, s. 2, linje 6-8.

Vidnets advokat påstod for byretten vidnet fritaget for at afgive forklaring under henvisning til retsplejeloven § 171, stk. 1-3, og gjorde til støtte for sin påstand gældende, at også abstrakte trusler må anses for tilstrækkelige, ligesom han henviste til den ovenfor gennemgåede afgørelse i U.1984.958H. Advokaten bemærkede endvidere, at det faktum at vidnets chaufføraftløser var blevet udfrittet, og at vidnets telefon var blevet aflyttet, måtte opfattes som en konkret trussel.¹²⁷

Den af byretten afsagte kendelse lød som følgende: *”Efter sagens beskaffenhed er der grund til at antage, at vidnets forklaring kan udsætte ham for tab af velfærd.”*¹²⁸ Ligesom det har været tilfældet i de tidligere gennemgået afgørelser begrundet byretten heller ikke denne afgørelse nærmere, men henviser alene til sagens beskaffenhed, da den fritager vidnet for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1.

Byrettens afgørelse blev af anklagemyndigheden påkæret til landsretten med påstand om, at vidnet ikke blev fritaget for at afgive forklaring. Anklagemyndigheden påstod subsidiært, at vidnet blev pålagt at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3, såfremt man fandt, at vidnefritagelsesgrundene i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 2 og 3 var opfyldt. Vidnets advokat påstod principalt byrettens kendelse stadfæstet, subsidiært vidnet fritaget for at afgive forklaring i medfør af § 171, stk. 2, nr. 2 og 3, og at det i den forbindelse ikke ville blive pålagt vidnet at afgive forklaring i medfør af stk. 3.¹²⁹ Landsretten ændrede byrettens afgørelse med følgende begrundelse:

*”Efter de foreliggende oplysninger findes der ikke tilstrækkeligt grundlag for at antage, at vidnets telefon har været aflyttet. Det er oplyst, at den henvendelse, der har været rettet til vidnets kollega den 10. marts 1996, er kommet fra en person, som efter beskrivelsen ikke umiddelbart kan henføres til den i sagen omhandlede personkreds, og hvilken person alene har spurgt: »Hvor meget har jeres chauffør set«. På denne baggrund findes der ikke grundlag for at antage, at afgivelse af forklaring vil udsætte vidnet eller hans nærmeste for nærliggende risiko for tab af velfærd eller anden væsentlig skade, jf. retsplejelovens §171, stk. 2, nr. 1-3.”*¹³⁰

---

¹²⁷ U.1996.1210/2H, s. 2.

¹²⁸ Ibid, s. 2, linje 16.

¹²⁹ Ibid, s. 2.

¹³⁰ Ibid, s. 2, linje 33 – s. 4, linje 2.

Landsretten fritog således ikke vidnet for at afgive forklaring, idet det ikke fandtes tilstrækkeligt sandsynliggjort, at vidnets telefon var blevet aflyttet, ligesom der ikke var konkrete grunde til at antage, at den person, der havde opsøgt vidnets kollega, havde relationer til rockermiljøet. Landsretten fandt herved ikke, at der var tilstrækkeligt grundlag for at antage, at hverken vidnet eller hans nærmeste risikerede at blive udsat for tab af velfærd ved vidnets forklaring.

Sagen blev af vidnets advokat indbragt for Højesteret. Advokaten henviste for Højesteret blandt andet til, at politiet havde videregivet informationer om vidnet til de sigtedes forsvarere uden svarerpålæg, og at politiet i øvrigt ikke havde evnet af sikre vidnet eller hans nærmeste nogen form for beskyttelse for den fare, som en organisation som Hells Angels kunne udgøre overfor dem.¹³¹ Højesteret stadfæstede imidlertid Landsrettens kendelse og bemærkede i den forbindelse følgende:

”De foreliggende oplysninger om, at V og hans ægtefælle i deres telefon har hørt lyde, som de mener stammer fra aflytning, og at en person, som karakteriseres som »rockertype«, og som muligt er knyttet til Hells Angels- organisationen, har rettet henvendelse til hans kollega og spurgt, »hvor meget har jeres ... set«, giver ikke grundlag for at antage, at afgivelse af vidneforklaring vil udsætte ham for tab af velfærd eller i øvrigt udsætte ham eller hans nærmeste for anden væsentlig skade, jf. retsplejelovens §171, stk. 2, nr. 1 og 3. Selve den omstændighed, at de sigtede tilhører Hells Angels, giver efter de foreliggende oplysninger om organisationen og dens metoder ikke tilstrækkeligt grundlag for at ændre denne vurdering. Heller ikke det, der i øvrigt er anført, kan begrunde, at V fritages for at afgive forklaring.”¹³²

Heller ikke Højesteret fandt således, at betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 3 var opfyldt. Dommen illustrerer i relation til nærværende afhandling, at det ikke er tilstrækkeligt til at opnå vidnefritagelse efter bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 eller 3, at et vidne rent subjektivt har følt sig truet i en given situation. Sagen fik det pågældende udfald, idet Højesteret ikke fandt, at sagens oplysninger gav grundlag for at antage, at afgivelse af vidneforklaring ville udsætte vidnet for tab af velfærd eller i øvrigt udsætte ham eller hans

---

¹³¹ U.1996.1210/2H, s. 3.

¹³² Ibid, s. 3, linje 23-30.

nærmeste for øvrig væsentlig skade. Højesteret synes i denne vurdering af have lagt vægt på det faktum, at det hverken var tilstrækkeligt bevist eller sandsynliggjort, at vidnet og hans ægtefælles telefon var blevet aflyttet, ligesom det ikke med fornødne sikkerhed kunne lægges til grund, at den person, der havde kontaktet afløseren i bussen, var tilknyttet Hell's Angels-organisationen.

8.1.4. Komparativ sammenligning af U.1984.958H og U.1996.1210/2H

Sagerne i U.1984.958H og U.1996.1210/2H ligner på flere måder hinanden, idet begge sager omhandlede vidner, som havde overværet et rockerrelateret drab. Vidnerne i begge sager påstod sig fritaget for at afgive forklaring, blandt andet med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, under hensyn til, at forklaring ville udsætte dem for tab af velfærd. Dette blev hovedsageligt begrundet i, at vidnerne følte sig truet af personkredsen omkring rockergrupperingen.

Selvom de to sager på mange måder lignede hinanden, fik de forskellige udfald. Højesteret vurderede således i U.1984.958H, at sagens omstændigheder gav grundlag for at antage, at afgivelse af forklaring ville indebære en nærliggende risiko for tab af velfærd for vidnerne. I U.1996.1210/2H fandt Højesteret derimod ikke, at sagens oplysninger var tilstrækkelige til at antage, at vidneforklaring ville udsætte vidnet for tab af velfærd eller anden væsentlig skade. Det findes på denne baggrund interessant at undersøge hvilke forskelle i de to sager, der kan have været årsag til de modstridende afgørelser.

Ved en sammenligning af begge sager ses en primær forskel hovedsageligt at være karakteren af de fremsatte trusler eller manglen derpå. I U.1984.958H var et vidne blevet kontaktet direkte af en supporter fra Hell's Angels, der havde oplyst vidnet, at man vidste, at pågældende skulle afgive forklaring for retten, og at man bagefter ville have fat vedkommende. Det må således lægges til grund, at der i den pågældende sag var fremsat en direkte trussel mod vidnet. Modsat, i U.1996.1210/2H, synes der ikke at have været fremsat nogle direkte trusler. Vidnet i den konkrete sag havde haft en mistanke om, at hans og ægtefællens telefon var blevet aflyttet. Det var imidlertid ikke nærmere sandsynliggjort, at dette skulle være tilfældet.¹³³

---

¹³³ U.1996.1210/2H, s. 3.

I U.1996.1210/2H bestod vidnets frygt for repressalier yderligere i det faktum, at vidnets kollega var blevet kontaktet af en "rockertype," der skulle have udfrittet kollegaen om vidnets iagttagelser. Den pågældende person, som i øvrigt ikke med sikkerhed kunne henføres til rockergrupperingen, havde imidlertid ikke fremsat nogle direkte trusler i forbindelse med henvendelsen til vidnets kollega. Truslen i den omhandlende sag var således af mere abstrakt karakter, og bestod primært i den frygt vidnet havde i relation til at skulle afgive forklaring mod de tiltalte, der alle var medlemmer af Hell's Angels.¹³⁴

Højesteret fandt i U.1996.1210/2H ikke, at oplysningerne om Hell's Angels-organisationen og dens metoder var tilstrækkeligt til at antage, at vidnet ved forklaring ville blive udsat for tab af velfærd. Ligeledes var den omstændighed, at vidnets kollega var blevet udfrittet om vidnets iagttagelser under skudepisoden heller ikke tilstrækkeligt til at antage, at vidnet ved afgivelse af forklaring ville blive udsat for tab af velfærd.¹³⁵

Sammenligner man de to sager, støtter domstolens afgørelser analysen under U.1982.337H, der synes at indikere, at trusler skal være af en vis konkret karakter, førend vidnet ved afgivelse af forklaring må antages at risikere tab af velfærd i form af repressalier. Trusler af mere abstrakt karakter kan således ikke anses for værende tilstrækkelige til at begrunde vidnefritagelse efter bestemmelserne, og det må således som udgangspunkt være en betingelse, at der er fremsat direkte trusler. Dette synspunkt illustreres særligt af Højesterets kendelse i U.1996.1012/2H, hvorunder der ikke var fremsat en direkte trussel, og hvor oplysningerne omkring de sigtedes tilhørsforhold ikke var tilstrækkeligt til at statuere risiko for tab af velfærd for vidnet.

---

¹³⁴ U.1996.1210/2H, s. 3.

¹³⁵ Ibid, s. 3.

8.1.5. U.1998.1018Ø

Sagen i U.1998.1018Ø vedrørte bedømmelsen af en domsmandsret habilitet efter formuleringen af en kendelse under domsmandssagen.¹³⁶ Afgørelsen i den pågældende sag er imidlertid relevant for nærværende afhandling, idet den afsagte kendelse, som senere skulle danne grundlag for prøvelsen af domsmandsretten habilitet, vedrørte et vidnes fritagelse for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1.¹³⁷

I den pågældende sag var der rejst tiltale mod fire arrestanter for i alt 39 forhold. I Sagens forhold 22 lød tiltalen mod tre af arrestanterne på

”legemsgreb af særlig rå og brutal karakter med skade på legeme efter straffelovens § 246, jf. § 245, stk. 1, jf. § 247, stk. 1, samt røveri efter straffelovens § 288, stk. 2, ved den 24. februar 1997 ca. kl. 20.00 på adressen ---, København, at have tildelt V flere slag i ansigtet med knyttet hånd og slag med medbragte køller på kroppen for derefter at fratage ham 700kr, hvorefter T1 snittede ham i ansigtet med en kniv, hvorved han fik en flænge på ca. 8 cm’s dybde.”¹³⁸

T2 var yderligere tiltalt for vidnetrusler efter straffelovens § 123 ved *”den 18. juni 1997 telefonisk at have rettet henvendelse til V og med vold eller trussel om vold at have opfordret ham til at ikke at afgive indenretlig forklaring i Københavns Byret den 18. juli 1997 vedrørende den varetægtsfængslede T1, idet han i så fald kunne grave sin egen grav.”¹³⁹*

Sagens forurettede anmodede via sin bistandsadvokat sig fritaget for at afgive forklaring under henvisning til, at han af frygt ikke turde at afgive forklaring. Det blev i den forbindelse anført, at vidnet nogle dage forinden, da han havde været i byen, var blevet passet op af nogle folk, der havde sagt til at ham, at han ville blive skåret igen, såfremt han ikke forklarede, som han skulle. Vidnet ønskede at frygt for repressalier ikke at afgive oplysninger om hvem, der havde truet ham, men anførte, at det ikke var de tiltalte, som han var bange for men muligvis personer med tilknytning til de tiltalte.¹⁴⁰

---

¹³⁶ U.1998.1018Ø, s. 1.

¹³⁷ Ibid, s. 2.

¹³⁸ Ibid, s. 1, linje 13-17.

¹³⁹ Ibid, s. 2, linje 1-3.

¹⁴⁰ Ibid, s. 2.

Grundlaget for rettens afgørelse var, hvorvidt forurettede var fritaget for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 eller 3 under hensyn til, at forklaring måtte antages at ville udsætte vidnet for tab af velfærd eller anden væsentlig skade. Anklagemyndigheden anførte i relation til spørgsmålet, at man ikke vurderede, at der var fremkommet oplysninger, der gav anledning til at antage, at betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3 var til stede. Anklagemyndigheden begærede subsidiært vidnet pålagt at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3.¹⁴¹

Københavns byret fritog vidnet for at afgive forklaring i medfør retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 med følgende begrundelse: *"Efter de foreliggende oplysninger er der særdeles velbegrundet anledning til at tro, at de tiltalte eller folk, med hvem de tiltalte er i ledtog, vil udøve repressalier over for vidnet. Betingelserne efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 er herefter til stede [...]"*¹⁴² Retten har ikke anført en nærmere begrundelse for hvorfor, man fandt, at betingelserne efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var til stede. Der henvises således alene til de foreliggende oplysninger. Det er imidlertid relevant at bemærke rettens ordvalg, idet det af kendelsen fremgår, at man har fundet *særdeles* velbegrundet anledning til at tro, at vidnet ved afgivelse af forklaring ville blive udsat for repressalier.

Ved en sammenligning med de tidligere gennemgåede afgørelser må det lægges til grund, at de i omhandlende sag fremsatte trusler er særdeles grovere og af mere konkret karakter. I stedet for lettere ukonkretiserede vendinger såsom at, "det kunne blive hedt for vidnet, at man "ville have fat i vidnerne" eller at vidnerne "ville få med kredsen at bestille," er der i omhandlende sag truet direkte med, at man ville skære i vidnet. Anklagemyndigheden har endvidere fundet grundlag for at rejse tiltale for vidnetrusler efter straffelovens § 123 mod T2, der havde truet forurettede mod at afgive forklaring, idet han i så fald ville kunne "grave sin egen grav."

I relation til den konkrete afhandling underbygger afgørelsen, hvorefter vidnet blev fritaget for at afgive forklaring, opfattelsen af, at fremsatte trusler skal være af en vis grovere og konkret karakter,

---

¹⁴¹ U.1998.1018Ø, s. 2.

¹⁴² Ibid, s. 2, linje 20-22.

førend forklaring kan antages at ville udsætte vidnet eller dets nærmeste for tab af velfærd i form af repressalier. Da retten i det konkrete tilfælde fandt, at betingelserne efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var til stede, var det ikke relevant at tage yderligere stilling til anklagemyndighedens subsidiære påstand om vidnepålæg i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3. Dette fordi vidnefritagelsen efter bestemmelsens stk. 2, nr. 1 er absolut, jf. § 171, stk. 3 og 4 modsætningsvist.

8.1.6. U.1998.536Ø

I U.1998.536Ø påstod et hollandsk politividne sig fritaget for at afgive vidneforklaring af hensyn til pågældendes personlige sikkerhed og sine kollegaers sikkerhed. I den pågældende sag skulle politimanden føres som vidne under en nævningsesag. Kendelsen indeholder ikke nærmere oplysninger om hvilket forhold, der var rejst tiltalte for. Det hollandske politividne var gruppeleder af en særlig observationsgruppe i Holland, og ønskede ikke sit navn offentliggjort i retten grundet særlige omstændigheder i Holland.¹⁴³ Spørgsmålet for retten angik således i første ombæring, hvorvidt politividnet kunne føres anonymt.

Af den trykte afgørelse fremgår alene Østre Landsrets afsagte kendelse om spørgsmålet. Det blev efter landsrettens afgørelse bestemt, at vidnet ikke kunne føres, såfremt hans navn ikke blev oplyst i retsmødet. Dette under henvisning til den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 848, stk. 3 hvoraf modsætningsvist fremgik, at en tiltalt har krav på at få oplysning om et vidnes navn.¹⁴⁴ Såfremt vidnet ikke ønskede sit navn oplyst, kunne vidnet således ikke føres, idet der efter dansk lovgivning på daværende tidspunkt ikke var hjemmel til anonym vidneførelse.

Vidnet begærede sig på ovenstående baggrund fritaget for at afgive forklaring under henvisning til sin personlige sikkerhed og til sine kollegaers sikkerhed. Det fremgår af sagens oplysninger, at vidnet tilhørte en hemmelig observationsgruppe i Holland, og at medlemmerne af den pågældende observationsgruppe benyttede sig af numre for at beskytte sig selv under deres færd i det kriminelle miljø i Holland. I Holland havde man blandt andet været udsat for likvideringer af vidner og

---

¹⁴³ U.1998.536Ø, s. 1.

¹⁴⁴ Ibid, s. 1.

polititjenestemænd, og såfremt politividnets navn blev offentliggjort og spredt i det kriminelle miljø i Holland, kunne de kriminelle finde frem til, hvor vidnet boede.¹⁴⁵

Landsretten fritog vidnet fra at afgive forklaring med følgende begrundelse: *"Efter det af vidnet oplyste, må det antages at ville udsætte vidnet for tab af velfærd, hvis han skal afgive forklaring efter at have oplyst sit navn i retsmødet, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, hvorfor bestemmes: Det pålægges ikke vidnet af afgive forklaring."*¹⁴⁶ Retten henviser lidt upræcist til retsplejelovens § 171, stk. 2 i sin helhed. Det må på baggrund af de fremførte anbringender, herunder at forklaring måtte antages at ville udsætte vidnet for tab af velfærd, dog lægges til grund, at retsgrundlaget for afgørelsen retteligt må være retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, der hjemler vidnefritagelse hvor forklaring må antages at ville udsætte vidnet for blandt andet tab af velfærd.

Sagens udfald viser, at det ikke er en altafgørende betingelse for at opnå vidnefritagelse i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, at der er fremsat direkte, mundtlige trusler mod vidnet. Det må dog antages, at der skal være tale om særdeles alvorlige væрге Grunde, førend vidnefritagelse på baggrund af vidnets frygt for repressalier kan komme på tale, hvor dette ikke er tilfældet. I den konkrete sag var politividnets oplysninger om det kriminelle miljø i Holland og tidligere likvideringer af vidner og polititjenestemænd således tilstrækkeligt til at statuere risiko for tab af velfærd for politividnet, såfremt vedkommende blev pålagt at afgive forklaring med dertilhørende røbelse af hans identitet. Dette også selvom vidnet ikke på forespørgsel kunne oplyse, hvorvidt den sag, han skulle afgive forklaring til, havde forbindelse til Holland.¹⁴⁷

Sammenligner man omhandlende afgørelse med afgørelsen i U.1996.1210/2H må det lægges til grund, at generelle oplysninger om et kriminelt miljø og dets metoder må have en særdeles grov karakter, førend sådanne oplysninger alene vil være tilstrækkelige til at statuere risiko for tab af velfærd for vidnet ved dennes afgivelse af vidneforklaring. I U.1996.1210/2H fandt Højesteret således ikke, at de foreliggende oplysninger omkring Hell's Angels-organisation og dens metoder var

---

¹⁴⁵ U.1998.536Ø, s. 2.

¹⁴⁶ Ibid, s. 2, linje 24-28.

¹⁴⁷ Ibid, s. 2.

tilstrækkelige til at antage, at vidnet ved afgivelse af forklaring mod de tiltalte, der alle var medlemmer af rockergruppen, ville blive udsat for tab af velfærd.¹⁴⁸

Det må endeligt bemærkes, at en lignende situation som den i sagen omhandlende næppe vil udspille sig i fremtidig retspraksis. Dette fordi mulighederne for anonym vidneførsel blev udvidet ved lov nr. 381 af 6. juni 2002, hvorefter det i retsplejelovens § 848, stk. 2, nr. 2 blev tilføjet, at retten, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, på anmodning kan bestemme, at et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn for vidnets sikkerhed gør det påkrævet.¹⁴⁹ Den pågældende regel fremgår nu af retsplejelovens § 856, stk. 2, nr. 2, og det må antages, at muligheden for anonym vidneførsel også i fremtiden vil kunne få indflydelse på vurderingen af, hvorvidt det kan antages, at et vidne som følge af fremsatte trusler og frygt for repressalier risikerer at lide tab af velfærd ved afgivelse af forklaring. Er et vidnets identitet således blevet hemmeligholdt under sagen, må risikoen for at vidnet efterfølgende opsøges og udsættes for repressalier formodes at være begrænset. Der ses imidlertid ikke at foreligge trykt praksis på området.

8.1.7. U.2003.1409Ø

U.2003.1409Ø vedrørte et familieretligt søgsmål, men kendelsen findes fortsat relevant i forbindelse med afdækningen af, hvornår fremsatte trusler mod et vidne kan bevirke, at vidnets afgivelse af forklaring må antages at ville udsætte pågældende for tab af velfærd i lovens forstand. I den omhandlende sag havde en mor nægtet at afgive oplysninger om hvem, der var eller kunne være far til hendes barn, selvom der forelå en lovpligtig oplysningspligt, jf. dagældende retsplejelovens § 456, stk. 1 og børnelovens § 16. Det fremgår af sagens oplysninger, at kvinden havde fremført, at hun alene havde været sammen med en person i den relevante tidsperiode. Dette var en amerikansk mand, som hun havde mødt på sin tidligere arbejdsplads.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ U.1996.1012/2H, s. 3.

¹⁴⁹ Lov nr. 381 af 06/06/2002, Lov om ændring af retsplejeloven (forbedret vidnebeskyttelse), 2002, pkt. 4.

¹⁵⁰ U.2003.1409Ø, s. 1.

Baggrunden for at kvinden ikke ønskede at oplyse identiteten på den pågældende mand var, at hun efter det oplyste følte sig truet af ham. Kvinden havde således anført, at manden under en samtale med hende havde givet udtryk for, at han var i pagt med satan, ligesom han var blevet vred på hende, da hun havde oplyst ham om, at hun var gravid og ikke ønskede at få en abort. Manden havde i den forbindelse truet hende og sagt, at han aldrig ville se hende eller barnet. For så vidt angår de fremsatte trusler fremgår følgende af sagens oplysninger: *"Hans trusler var ikke konkrete – således følte hun hverken sit eget eller barnets liv truet. Hun har ikke talt med manden siden dette møde. Hun har set ham et par gange på gaden, hvor han ikke har henvendt sig til hende, og hun ikke til ham."*¹⁵¹ Det fremgår således direkte af sagens oplysninger, at de fremsatte trusler ikke var konkrete, ligesom kvinden hverken havde følt sig selv eller sit barn truet på livet.

Omdrejningspunktet for rettens vurdering var, hvorvidt de fremsatte trusler kunne begrunde kvinden fritaget for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 under hensyn til, at forklaring måtte antages at ville udsætte kvinden for tab af velfærd. Såfremt betingelserne ikke var opfyldt, kunne retten i medfør af retsplejelovens § 178, stk. 1, nr. 4, jf. 456, stk. 1 pålægge kvinden løbende tvangsbøder, indtil forklaring om faderens identitet var givet. Byretten fandt ikke, at betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var opfyldt i det konkrete tilfælde, og pålagde derfor kvinden fortløbende tvangsbøder med følgende begrundelse:

*"Ifølge M's egen forklaring havde hun alene samleje med én mand i avlingsperioden. Hun er bekendt med den mulige fars identitet, men vil ikke oplyse den. Da det må anses som afgørende for sagens opklaring, at M oplyser den mulige fars identitet, og da retten ikke finder, at de trusler, den mulige far skulle have fremsat, kan begrunde fritagelse for at afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, vil hun i medfør af retsplejelovens § 178, stk. 1, nr. 4, jf. § 456, stk. 1, pålægges fortløbende tvangsbøder, indtil hun erklærer sig villig til at afgive forklaring om den mulige fars identitet [...]"*¹⁵²

---

¹⁵¹ U.2003.1409Ø, s. 1, 1. spalte, linje 42-45.

¹⁵² Ibid, s. 1, 2. spalte, linje 2-11.

Byretten fandt således ikke, at de fremsatte trusler, hvis konkrete ordlyd ikke fremgår af kendelsen, men som efter det oplyste var ukonkrete og ikke gav anledning til hverken frygt for kvinden eller barnets liv var tilstrækkelige til at begrunde vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1.

Byrettens kendelse blev af kvinden kæret til landsretten, og i det fremsatte kæreskrift blev anført yderligere grunde til hvorfor kvinden mente, at manden ville udøve repressalier over for hende, såfremt hun videregav oplysninger om hans identitet. Kvinden anførte i den forbindelse blandt andet, at hun i løbet af deres forhold havde oplevet ham som værende voldelig, og at hun havde set ham fremsætte trusler og udøve vold mod andre.¹⁵³ Det ses dog ikke at være nærmere konkretiseret, hvad den omhandlende vold skulle bestå i. Yderligere anførte kvinden, at manden havde forsøgt at tvinge hende til at få en abort, og at han var blevet rasende på hende og krænket over, at hun havde taget kontrollen fra ham ved at nægte ham dette. Han skulle i den forbindelse have understreget, at han ikke ville tøve med at straffe hende, såfremt hun oplyste hans navn. Kvinden følte sig således overbevist om, at manden ville straffe hende fysisk eller vælge at tage barnet med sig til USA for at manifestere sin magt, såfremt hun afgav forklaring som pålagt.¹⁵⁴

Den af Østre Landsret afsagte kendelse lød som følgende: *"Af de af byretten anførte grunde, og da det for landsretten anførte ikke kan føre til andet resultat, bestemmes: Den påkærede kendelse stadfæstes."*¹⁵⁵ Kvinden blev således heller ikke i landsretten fritaget for at afgive forklaring, idet landsretten på lignende vis ikke vurderede, at de anførte oplysninger var tilstrækkelige til at antage, at kvinden ved oplysning af mandens identitet risikerede at blive udsat for tab af velfærd. Betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var således ikke opfyldt.

Kendelsen illustrer i relation til nærværende afhandling, på samme måde som de tidligere gennemgåede afgørelser, at ukonkrete trusler og generel frygt hos et vidne ikke i sig selv er tilstrækkeligt til at antage, at vidnet ved afgivelse af forklaring vil blive udsat for tab af velfærd. De omhandlende trusler må således antages at skulle være af en hvis grovere og konkret karakter, ligesom vidnets generelle frygt, som i denne sag konkret angik frygt for fysisk afstraffelse og børnekidnapning, skal

---

¹⁵³ U.2003.1409Ø, s. 1.

¹⁵⁴ Ibid, s. 1.

¹⁵⁵ Ibid, s. 2, 1. spalte, linje 10-13.

være underbygget og velbegrunderet i sagens oplysninger og de øvrige omstændigheder, førend betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 om tab af velfærd kan anses for værende opfyldt.

8.1.8. Tfk.2014.566V

Som et eksempel på en afgørelse af nyere dato, hvorunder der tillige er påberåbt vidnefritagelse i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, på baggrund af fremsatte trusler og frygt for repressalier, kan nævnes Tfk.2014.566V. I den pågældende sag var der rejst tiltale mod en 15-årig dreng for i forening med en 14-årig dreng at have begået røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 1, ved at have frarøvet en pige hendes taske og høretelefoner. Sagen mod den 14-årige var henlagt i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2, idet pågældende var under den kriminelle lavalder på gerningstidspunktet. Anklagemyndigheden havde imidlertid indkaldt den 14-årige til at afgive forklaring i sagen mod den tiltalte, hvilket både den tiltaltes forsvarer og en for det 14-årige vidne beskikket advokat protesterede imod med henvisning til bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 om tab af velfærd.¹⁵⁶

Af sagens oplysninger fremgår, at forsvareren protesterede imod, at vidnet skulle afgive forklaring under henvisning til retsplejelovens § 171, stk. 2, idet forklaring kunne udsætte vidnet for tab af velfærd. Der fremgår ikke en nærmere begrundelse om hvorfor, man antog, at forklaring ville udsætte vidnet for tab af velfærd. Anklagemyndigheden begærede modsat vidnet pålagt at afgive forklaring og henviste i den forbindelse til, at pågældende var under 15 år på gerningstidspunktet, og at der således ikke forelå oplysninger om, at vidnet ved forklaring ville udsætte sig selv for hverken straf eller tab af velfærd.¹⁵⁷

Det blev under sagen besluttet at beskikke en advokat for vidnet til rådgivning af pågældendes vidnepligt og rettigheder i henhold til retsplejeloven. Efter en drøftelse af sagen med vidnet og dennes værge nedlagde advokaten på vegne af vidnet påstand om fritagelse for at afgive vidneforklaring i medfør af retsplejelovens § 171, idet det blev anført, at vidneforklaring kunne medføre tab af velfærd for vidnet. Som støtte for denne påstand blev det gjort gældende, at vidnet var bange for, at

---

¹⁵⁶ Tfk.2014.566V, s. 1.

¹⁵⁷ Ibid, s. 2.

der kunne ske ham noget, såfremt den tiltalte eller hans familie hørte hans forklaring. Advokaten nedlagde endvidere en subsidiær påstand om, at det ville være i strid med EMRK artikel 6, såfremt vidnet blev pålagt at afgive forklaring. Advokaten begrundende imidlertid ikke sin påstand derom nærmere.¹⁵⁸

Af den trykte kendelse fremgår ikke oplysninger om, at der i sagen skulle være blevet fremsat trusler mod vidnet. Vidnets frygt for repressalier ses således snarere at bestå i en mere generel frygt for tiltalte og hans familie. Der fremgår imidlertid heller ikke nærmere oplysninger om hvad, en sådan frygt skulle være begrundet i.

På baggrund af de fremførte anbringender var retsgrundlaget for byrettens afgørelse, hvorvidt vidnet i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 om risiko for straf eller tab af velfærd for vidnet selv var fritaget for at afgive forklaring, og i øvrigt om det ville være i strid med EMRK artikel 6 at pålægge vedkommende at afgive forklaring.

For så vidt angår risikoen for straf ved vidnets afgivelse af forklaring anførte byretten:

”Vidnefritagelse kan gøres gældende efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, hvis vidnet udsætter sig selv for straf, eller når forklaringen om forholdet indebærer risiko for yderligere straf for vidnet eller indebærer, at vidnet skal indrømme, hvad han – om end forgæves – benægtede i sagen mod sig selv.”¹⁵⁹

Det var under sagen ikke gjort gældende af hverken forsvaret eller vidnets advokat, at vidnet ved afgivelse af forklaring ville kunne komme til at erkende ting, som han tidligere havde benægtet under sin egen sag. Idet vidnet endvidere var under den kriminelle lavalder på gerningstidspunktet og i medfør af straffelovens § 15 således ikke kunne straffes for eventuelle strafbare handlinger, fandt byretten ikke, at der var grundlag for at antage, at vidnet ved pålæg om at afgive forklaring risikerede at udsætte sig selv for straf i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ Tfk.2014.566V, s. 2.

¹⁵⁹ Ibid, s. 3, linje 18-20.

¹⁶⁰ Ibid, s. 3.

For så vidt angår vurderingen af om vidnet ved afgivelse af forklaring måtte antages at ville blive udsat for tab af velfærd, henviste byretten til Højesterets kendelse i den tidligere gennemgåede sag i U.1984.958H. Herunder blev to vidner fritaget for at afgive forklaring mod tre medlemmer af en rockergruppe, idet omstændighederne fandtes at give grundlag for at antage, at afgivelse af vidneforklaring ville indebære en risiko for tab af velfærd for vidnerne.¹⁶¹ Byretten anførte videre i relation dertil:

”Under denne sag foreligger der ikke oplysninger om, at tiltalte og/eller hans familie skulle adskille sig fra andre familier, og der derfor er grundlag for at antage, at vidnets afgivelse af vidneforklaring vil indebære en væsentlig risiko for det pågældende vidnes tab af velfærd.”¹⁶²

Det er interessant at bemærke, at byretten henviser til Højesterets afgørelse i U.1984.958H, idet den tidligere analyse af omhandlende kendelse indikerede, at det i vurderingen af hvorvidt forklaring må antages at ville udsætte vidnet for tab af velfærd tillige kan indgå, hvilken personkreds der står bag de fremsatte trusler og er årsag til vidnets frygt. Byrettens kendelse synes at underbygge denne fortolkning, når den ved sin afgørelse lagde vægt på, at der ikke i sagen forelå oplysninger om hverken tiltalte eller dennes familie, som gav anledning til at antage, at forklaring ville udsætte vidnet for tab af velfærd.

Idet byretten således ikke fandt, at betingelserne efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var opfyldt, ligesom man i øvrigt ikke fandt, at EMRK artikel 6 var til hinder for at pålægge vidnet at afgive forklaring, blev det af byretten pålagt vidnet at afgive forklaring. Retsformanden bestemte imidlertid i medfør af retsplejelovens § 856, stk. 1, at tiltalte skulle forlade retslokalet, mens vidnet afgav forklaring. Dette fordi vedkommendes tilstedeværelse under afhøringen måtte antages at ville påvirke vidnets forklaring.¹⁶³

Byrettens kendelse blev af vidnet kæret til landsretten, og under sagens behandling ved landsretten blev det af vidnets advokat anført, at vidnet begrundet eller ubegrundet kunne frygte repressalier,

---

¹⁶¹ Tfk.2014.566V, s. 3.

¹⁶² Ibid, s. 3, linje 30-32.

¹⁶³ Ibid, s. 4.

såfremt han afgav forklaring. Dette fordi forklaringen kunne blive afgørende for afgørelsen af skyldsspørgsmålet. Det blev i tilknytning dertil bemærket, at vidnet følte sig truet i miljøet på grund af sagen, og at han var bange for tiltalte og dennes familie, som var mødt talstærk frem til retsmødet.¹⁶⁴ Der fremgår imidlertid ikke en nærmere begrundelse eller redegørelse for hvorfor, vidnet følte sig truet. Frygten for repressalier synes således at være videre ubegrundet.

Landsretten stadfæstede byrettens kendelse, hvorefter det blev pålagt vidnet af afgive forklaring, og begrundede sin afgørelse med følgende:

”Landsretten tiltræder, at de foreliggende oplysninger ikke giver grundlag for at antage, at A ved at afgive vidneforklaring udsatte sig for tab af velfærd eller anden væsentlig skade, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 eller 3. Landsretten tiltræder herved, at det ikke var i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 6 at fastholde hans pligt til at afgive forklaring som vidne.”¹⁶⁵

Heller ikke landsretten fandt således, at vidnets ubegrundede frygt for tiltalte og hans familie var tilstrækkeligt til at statuere risiko for tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Afgørelsen illustrerer i relation til nærværende afhandlings afdækning af begrebet tab af velfærd, at et vidnets frygt for repressalier skal være begrundet, eksempelvis i konkret fremsatte trusler, førend betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 kan anses for værende opfyldt. Afgørelsen illustrerer endvidere, at generelle oplysninger om den personkreds, som vidnet nærer frygt for, kan påvirke bedømmelsen af, hvorvidt vidnet ved afgivelse af forklaring må antages at risikere tab af velfærd. I den konkrete sag var oplysningerne, eller manglen derpå, om tiltalte og hans familie imidlertid ikke tilstrækkeligt til at antage, at vidnet ved pålæg om at afgive forklaring risikerede at blive udsat for tab af velfærd.

---

¹⁶⁴ Tfk.2014.566V, s. 5.

¹⁶⁵ Ibid, s. 5, linje 9-12.

8.2. Tab af opholdsgrundlag

I nyere praksis ses spørgsmålet om hvad der ligger i begrebet ”tab af velfærd” særligt at være diskuteret i forbindelse med sager, hvor vidnet ved afgivelse af forklaring bringes i en situation, hvor pågældende risikerer at miste sit opholdsgrundlag i Danmark. Der ses i praksis således flere eksempler på, at domstolene har måttet tage stilling til, hvorvidt anklagemyndigheden har kunnet afspille videoafhøringen af børn under hovedforhandlingen i straffesager, hvor børnene har afgivet forklaring mod deres forældre.¹⁶⁶ Fælles for de pågældende sager har været, at forældrene var udenlandske statsborgere, og at børnenes bistandsadvokater efter videoafhøringen har påberåbt vidnefritagelse for børnene, blandt andet i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, under hensyn til at forklaringen måtte antages at ville udsætte børnene for tab af velfærd. Dette på baggrund af at forældrene i tilfælde af domsfældelse risikerede at blive udvist af Danmark, hvorved også børnene risikerede at miste deres opholdsgrundlag eller alternativt risikerede at blive adskilt fra forældrene.

Ovenstående problemstilling ses tidligere at have været uafklaret i praksis. Dette fremgår blandt andet af besvarelsen af et folketingsspørgsmål stillet fra Preben Bank Henriksen (V) til daværende justitsminister Nick Hækkerup. I besvarelsen fra den 11. marts 2021 fremgår således blandt andet, at ovenstående problemstilling på daværende tidspunkt ikke var afklaret i trykt retspraksis. Endvidere fremgik, at Rigsadvokaten, som man til brug for besvarelsen af spørgsmålet havde indhentet en udtalelse fra, på det pågældende tidspunkt var bekendt med både afgørelser, hvor retten med varierende begrundelser havde afvist at tillade anklagemyndigheden at afspille videoafhøringerne som bevis, og afgørelser hvor retten modsætningsvist havde tilladt forklaring afspillet.¹⁶⁷ I Højesterets kendelse i U.2021.2868H fra 27. maj 2021 ses der imidlertid at være taget endegyldig stilling til spørgsmålet. Den pågældende kendelse vil blive nærmere gennemgået i følgende afsnit.

---

¹⁶⁶ Se eksempelvis U.2021.29Ø, Tfk.2021.213/2Ø, U.2021.1725Ø, U.2021.2868H, U.2021.3251Ø, U.2021.4129Ø og U.2021.5225Ø.

¹⁶⁷ Hækkerup, Nick, Besvarelse af spørgsmål nr. 709 (Alm. del) fra Folketingets Retsudvalg, Justitsministeriet, 11. marts 2021.

8.2.1. U.2021.2868H

I U.2021.2868 var der rejst tiltale mod et forældrepar for grov vold og trusler efter straffelovens §§ 245 og 266 begået mod deres fire fælles børn. Familien var afghanske statsborgere, og der var under efterforskningen af sagen optaget videoafhøring af to af døtrene født i henholdsvis 2007 og 2008. Sagens tvist omhandlende, hvorvidt anklagemyndigheden kunne afspille videoafhøringen under hovedforhandlingen i straffesagen mod forældrene, når bistandsadvokaten protesterede derimod og blandt andet henviste til, at døtrene kunne blive udsat for tab af velfærd, såfremt videoafhøringerne blev afspillet. Dette under henvisning til at anklagemyndigheden havde nedlagt påstand om udvisning, og at børnene derved risikerede at miste deres opholdsgrundlag i Danmark eller alternativt at blive adskilt fra forældrene.¹⁶⁸

Under sagens behandling ved byretten tog retten indledningsvis stilling til, hvorvidt døtrene var fritaget for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 1, hvorefter en parts nærmeste ikke har pligt til at afgive forklaring som vidne. Idet der i den konkrete sag var tale om to børn, som skulle afgive forklaring i en straffesag, hvor der var rejst tiltalte mod deres forældre, må det være nærliggende at konkludere, at døtrene var omfattet af vidnefritagelsen i retsplejelovens § 171. Byretten fandt det således også ubestridt, at de to piger, som de tiltaltes døtre, var omfattet af vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171, stk. 1.¹⁶⁹

Idet byretten indledningsvist havde konkluderet, at døtrene var omfattet af vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171, stk. 1, var det efterfølgende relevant at undersøge, hvorvidt man kunne pålægge døtrene af afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3 og som følge deraf tillade videoafhøringen afspillet under hovedforhandlingen. Det følger af retsplejelovens § 171, stk. 3, at retten blandt andet i de i retsplejelovens § 171, stk. 1 nævnte tilfælde kan pålægge et vidne at afgive forklaring, når forklaringen anses for værende af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil. Ifølge sagens oplysninger var der rejst tiltale mod de to forældre for legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter eller mishandling efter straffelovens § 245, stk. 1 og trusler efter

---

¹⁶⁸ U.2021.2868H, s. 1.

¹⁶⁹ Ibid, s. 3.

straffelovens § 266. Forældrene skulle blandt andet systematisk have sparket og slået børnene med flad og knyttet hånd, taget kvælertag på dem og slået dem med diverse genstande samt truet dem med at ville brænde deres hænder på komfuret og slå dem ihjel.¹⁷⁰ Henset til kriminalitetens grovhed, og idet forklaringerne ansås for værende af afgørende betydning for sagens udfald, fandt byretten, at sagens beskaffenhed og dens betydning for samfundet førte til, at betingelserne for at pålægge døtrene at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3 var opfyldt.¹⁷¹

Byretten foretog efterfølgende en vurdering af, hvorvidt forklaringerne måtte antages at ville udsætte pigerne for tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Byretten bemærkede i den forbindelse, at den i sagen foreliggende situation *"ikke er beskrevet i forarbejderne til den nugældende og tidligere bestemmelser."*¹⁷² Spørgsmålet måtte derefter være overladt til domstolens fortolkning.

I forbindelse med vurderingen af hvorvidt afspilning af døtrenes videoafhøring under straffesagen mod forældrene måtte antages at ville udsætte døtrene for tab af velfærd, skulle retten tage stilling til, hvorvidt den mulige adskillelse mellem børn og forældre i tilfælde af forældrenes udvisning fra Danmark og den dertilhørende risiko for børnenes tab af opholdsgrundlag udgjorde tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Af sagens oplysninger fremgår, at faren i 2010 indrejste til Danmark, hvorefter moren og døtrene fik opholdstilladelse som familiesammenførte med faren.¹⁷³ Det fremgår endvidere, at Udlændingestyrelsen ved udtalelser af 30. september 2019 om udvisningsspørgsmålet bemærkede, at *"børnenes opholdstilladelse er betinget af forældrenes, og at styrelsen i tilfælde af udvisning af forældrene vil tage stilling til, om børnene kan bevare opholdstilladelse på selvstændigt grundlag."*¹⁷⁴ Børnenes muligheder for at opnå opholdstilladelse i Danmark på selvstændigt grundlag i tilfælde af forældrenes udvisning sås i den konkrete sag således uafklaret på det tidspunkt, hvor retten skulle tage stilling til spørgsmålet om vidnefritagelse.

---

¹⁷⁰ U.2021.2868H, s. 3.

¹⁷¹ Ibid, s. 4.

¹⁷² Ibid, s. 4, linje 12-13.

¹⁷³ Ibid, s. 2.

¹⁷⁴ Ibid, s. 3, linje 30-32.

For så vidt angår spørgsmålet om vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 under hensyn til risikoen for børnenes tab af velfærd bemærkede byretten i sine præmisser:

”Det er efter de foreliggende oplysninger uafklaret, hvilken betydning – om nogen – en eventuel dom om udvisning af de tiltalte vil kunne få for børnenes opholdsgrundlag og forhold i øvrigt. Det kan derfor ikke fastslås, at anvendelsen af forklaringerne som bevis i sagen – der vedrører tiltale for forældrenes mishandling af egne børn inden for hjemmets fire vægge – må antages at ville udsætte pigerne for tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1’s forstand [...]. Bestemmelsen er derfor ikke til hinder for, at vidneafhøringerne kan anvendes som bevis i sagen.”¹⁷⁵

For så vidt angår spørgsmålet om døtrenes mulige tab af opholdsgrundlag udgjorde tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1’s forstand synes byretten således at lægge til grund, at den omstændighed, at der alene var risiko for, at børnene kunne miste deres ret til ophold, ikke i sig selv var tilstrækkeligt til at statuere tab af velfærd, når det i den foreliggende situation var uafklaret, hvilken effekt forældrenes udvisning ville kunne få på børnenes ret til ophold i Danmark. For så vidt angår spørgsmålet om adskillelsen mellem børn og forældre i tilfælde af forældrenes udvisning og børnenes forbliven i Danmark kunne statuere tab af velfærd for børnene, synes byretten ikke at fremføre en nærmere begrundelse for hvorfor, man ikke fandt, at dette var tilfældet. Byretten henviser i sin begrundelse imidlertid til, at tiltalen vedrørte forældrenes mishandling af egne børn inden for hjemmets fire vægge. Dette må formegentlig antages at indeholde en argumentation om, at det ikke fandtes at være i børnenes bedste interesse at skulle tage fortsat ophold hos forældrene. Det fremgår tillige af sagens oplysninger, at børnene i forbindelse med sagens opstart var blevet anbragt uden for hjemmet.¹⁷⁶ Dette unægtelig af hensyn til børnene, hvis forældre var mistænkt for alvorlige overgreb mod dem.

---

¹⁷⁵ U.2021.2868H, s. 4, linje 15- 20.

¹⁷⁶ Ibid, s. 3.

Byretten afsluttede sin argumentation med at konkludere, at heller ikke bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 2 og 3 kunne føre til, at videoafhøringerne ikke kunne anvendes som bevis i sagen. Det blev på denne baggrund tilladt anklagemyndigheden at afspille forklaringerne.¹⁷⁷

Byrettens kendelse blev af forsvareren og bistandsadvokaten kæret til landsretten, der stadfæstede byrettens kendelse og i den forbindelse henviste til de grunde, som byretten havde anført.¹⁷⁸ Under sagens behandling ved landsretten blev der fremført nye oplysninger for så vidt angår døtrenes opholdstilladelser. Det fremgår således, at udlændingestyrelsen den 13. oktober 2021 forlængede døtrenes opholdstilladelse indtil den 10. juli 2022, hvilket svarede til udløbet af faderens tilladelse. Af udlændingestyrelsens begrundelser fremgik endvidere, at døtrenes opholdstilladelser oprindeligt havde været betinget af, at døtrene boede ved forældrene, men at styrelsen nu havde vurderet, at døtrene fortsat skulle have opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 2, selvom de ikke længere boede hos forældrene. Der var i den forbindelse blevet lagt vægt på, at det ville være i strid med Danmarks internationale forpligtelser, såfremt man havde nægtet at forlænge døtrenes opholdstilladelse, idet man i så fald ville have lagt vægt på, at døtrene var blevet anbragt uden for hjemmet. Det fremgik endvidere af udlændingestyrelsens afgørelser, at man ved fremtidige ansøgninger om forlængelse af døtrenes opholdstilladelser ville foretage en fornyet vurdering af, om Danmarks internationale forpligtelser tilsigtede en forlængelse af opholdstilladelserne, og at det i vurderingen deraf ville indgå, om børnene fortsat var anbragt uden for hjemmet.

Sagen endte i Højesteret, der den 27. maj 2021 afsagde kendelse om spørgsmålet vedrørende døtrenes mulighed for vidnefritagelse. I forbindelse med sagens behandling for Højesteret fremførte bistandsadvokaten blandt andet, at døtrene i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 3 måtte være fritaget for at afgive forklaring. Dette fordi forklaring måtte antages at ville udsætte døtrene for tab af velfærd eller anden væsentlig skade, såfremt de blev udvist til Afghanistan som følge af forældrenes domfældelse og udvisning. Døtrene ville derved miste muligheden for en tryk opvækst i Danmark med dertilhørende uddannelses- og arbejdsmuligheder.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ U.2021.2868H, s. 4.

¹⁷⁸ Ibid, s. 5.

¹⁷⁹ Ibid, s. 5.

Begge forældrenes forsvarsadvokater anførte for Højesteret tillige, at afspilning af døtrenes videoafhøringer ville resultere i tab af velfærd for pigerne, idet de som udgangspunkt stod til at miste deres opholdstilladelse i tilknytning til forældrenes udvisning. Døtrene ville i så fald blive udvist til Afghanistan, hvor kvinder har færre rettigheder, og hvor de ikke ville være beskyttede og kunne blive gjort ansvarlige for familiens udvisning.¹⁸⁰

Anklagemyndigheden påstod det modsætningsvist tilladt at anvende videoafhøringerne som bevis i sagen og anførte i den forbindelse, at afspilningen ikke ville indebære en sådan risiko for tab af velfærd for døtrene, at den ikke kunne finde sted. For så vidt angår spørgsmålet om døtrenes opholdsgrundlag henviste anklagemyndigheden blandt andet til, at døtrene var meddelt opholdstilladelse på selvstændigt grundlag, ligesom myndighederne i tilfælde af forældrenes udvisning ville skulle iagttage Danmarks internationale forpligtelser i en afgørelse om døtrenes fortsatte opholdsgrundlag. Det kunne således ikke uden videre lægges til grund, at en eventuel udvisning af forældrene ville føre til, at døtrene mistede deres opholdsgrundlag. Vedrørende spørgsmålet om adskillelse fra forældrene i det tilfælde, at forældrene blev udvist og døtrene fortsat kunne bevare deres opholdstilladelse henviste anklagemyndigheden til, at døtrene på det aktuelle tidspunkt allerede var anbragt uden for hjemmet, ligesom døtrene i tilfælde af forældrenes udvisning fortsat kunne opretholde kontakten til forældrene via internettet og telefon. En sådan situation ville efter anklagemyndighedens opfattelse således heller ikke indebære tab af velfærd for døtrene.¹⁸¹

Spørgsmålet for Højesteret angik således, hvorvidt afspilning af døtrenes videoafhøringer i straffesagen mod deres forældre måtte antages at ville udsætte døtrene for tab af velfærd. Dette ud fra betragtninger om, at døtrene i tilfælde af forældrenes udvisning risikerede af miste deres opholdsgrundlag i Danmark eller alternativt ville blive adskilt fra forældrene. Højesteret fandt ikke, at betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var til stede, og begrundende dette med følgende:

---

¹⁸⁰ U.2021.2868H, s. 4.

¹⁸¹ Ibid, s. 6.

”Højesteret finder, at det i vurderingen af dette spørgsmål må indgå, at udlændingemyndighederne ved en stillingtagen til døtrenes ret til ophold i Danmark, efter at forældrene måtte blive udvist, vil være forpligtet til at tage hensyn til døtrenes personlige forhold og at iagttage Danmarks internationale forpligtelser, herunder i lyset af at deres forældre i så fald vil være fundet skyldige i alvorlige overgreb mod dem. Desuden må det indgå, at en udvisning af forældrene ikke i sig selv vil udelukke, at døtrene har samvær eller anden kontakt med dem.”¹⁸²

Højesteret fandt således ikke, at risikoen for at forældrene i tilfælde af domfældelse ville blive udvist af Danmark med dertilhørende risiko for tab af opholdsgrundlag for døtrene i sig selv var tilstrækkeligt til at antage, at døtrenes afgivelse af forklaring ville udsætte dem for tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Dette under henvisning til, at myndighederne i den efterfølgende vurdering af døtrenes grundlag for opholdstilladelse ville være forpligtet til at tage hensyn til børnenes personlige forhold og iagttage Danmarks internationale forpligtelser. Højesteret fandt endvidere ikke, at en situation hvor døtrene ville blive adskilt fra forældrene ville udgøre tab af velfærd for døtrene. Dette med begrundelse om, at en udvisning af forældrene ikke i sig selv ville udelukke døtrene fra at have samvær eller anden kontakt med forældrene. Sidstnævnte begrundelse er interessant, idet en udvisning af alene forældrene til Afghanistan unægteligt vil fremtvinge en større fysisk afstand mellem børn og forældre, hvilket utvivlsomt vil besværliggøre mulighederne for samvær. Højesteret har imidlertid vurderet, at der ikke vil være tale om en velfærdstruende skade, når udvisningen ikke i sig selv afskærer døtrene fra samvær eller kontakt med forældrene.

Efter at have vurderet at betingelserne for vidnefritagelse i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 ikke var opfyldt, tiltrådte Højesteret at betingelserne for at meddele døtrene vidnepålæg efter retsplejelovens § 171, stk. 3 var opfyldt, jf. de af landsretten og byretten anførte grunde. Det blev derfor tilladt anklagemyndigheden at afspille videoafhøringerne under hovedforhandlingen.¹⁸³

Det bemærkes, at det under sagens behandling i de tre instanser tillige var et gennemgående tema, at døtrene alene var blevet vejledt om mulighederne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171,

---

¹⁸² U.2021.2868H, s. 6, linje 26-30.

¹⁸³ Ibid, s. 6.

stk. 1, hvorefter en parts nærmeste ikke har pligt til at afgive forklaring. Døtrene var imidlertid ikke blevet vejledt om vidnefritagelsesmuligheden i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, hvorefter der ikke er pligt til at afgive forklaring, såfremt forklaring måtte antages at ville udsætte dem for blandt tab af velfærd. Idet Højesteret ikke fandt, at der var tilstrækkeligt grundlag for at antage, at afspilning af døtrenes videoafhøring ville udsætte dem for tab af velfærd, fandt man i den konkrete sag ikke, at det var en fejl, at politiet ikke havde vejledt døtrene om indholdet af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1.¹⁸⁴

Højesterets tager i sin kendelse ikke stilling til konsekvensen af en eventuel mangelfuld vejledning om mulighederne for vidnefritagelse. Det må imidlertid lægges til grund, at det i en lignende sag, såfremt betingelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 fandtes at være opfyldt, ville være blevet nægtet anklagemyndigheden at afspille videoafhøringen. Dette på baggrund af at vidnefritagelsesreglen efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 er absolut, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3 og 4 modsætningsvist.

Højesterets kendelse i den omhandlende sag er særlig interessant i relation til både nærværende afhandling og fremtidig praksis, idet kendelsen indebærer en endegyldig stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt et barn med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 kan påstå sig fritaget for at afgive forklaring i en straffesag mod dets forældre i tilfælde, hvor forældrene risikerer udvisning og hvor barnet som følge deraf risikerer at miste sit opholdsgrundlag i Danmark eller alternativt at blive adskilt fra forældrene. Afgørelsen falder på et område, der tidligere ses at have været uafklaret i praksis, idet der forud for Højesterets kendelse i U.2021.2868H er afsagt modstridende kendelser på området.

I tidligere afgørelser ses betragtninger om, hvorvidt børnenes mulighed for at opnå opholdstilladelse på selvstændigt grundlag var afklaret på tidspunktet for rettens bedømmelse om vidnefritagelse således at have været udslagsgivende for rettens bedømmelse i flere tilfælde. Der kan i den forbindelse blandt andet henvises til Østre Landsrets kendelse i U.2021.29Ø, hvor landsretten ikke fandt, at der var grundlag for at antage, at vidnet i tilfælde af, at hendes far blev fundet skyldig i den

---

¹⁸⁴ U.2021.2868H, s. 7.

rejste tiltale for gentagne tilfælde af voldtægt af datteren, og i tilknytning dertil ville blive udvist af Danmark, ville opleve tab af velfærd i form af manglende opholdsgrundlag. Dette på baggrund af at det ifølge sagens oplysninger fremgik, at datterens opholdstilladelse ikke længere var afhængigt af farens, og at det ikke ville få betydning for hende, såfremt faren mistede sin opholdstilladelse.¹⁸⁵

Som et eksempel på en afgørelse hvor retten nåede et modsat resultat, kan der henvises til Østre Landsrets kendelse i Tfk.2021.213/2Ø, hvor der var rejst tiltalte mod en ghanesisk statsborger for blandt andet at have udsat sit barn for vold. I den pågældende sag fritog landsretten barnet for at afgive forklaring efter blandt andet retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 under hensyn til, at det ikke var afklaret, hvorvidt barnet kunne bevare sin opholdstilladelse på selvstændigt grundlag i tilfælde af farens udvisning. Man fandt således, at forklaring kunne udsætte barnet for tab af velfærd, hvorfor tilladelse til afspilning af videoafhøringen blev nægtet.¹⁸⁶

Med Højesterets kendelse i U.2021.2868H må der nu konkluderes at være taget endegyldigt stilling til spørgsmålet. Af kendelsen følger, at børn ikke er fritaget for at afgive forklaring i sager mod deres forældre på det anførte grundlag, idet adskillelse fra forældrene og risikoen for tab af opholdsgrundlag ikke kan antages at udgøre tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand i de givne tilfælde. Dette ud fra betragtninger om, at udlændingemyndighederne ved den efterfølgende stillingtagen til børnenes ret til ophold i Danmark er forpligtet til at tage hensyn til børnenes personlige forhold og iagttage Danmarks internationale forpligtelser. Dette blandt andet i lyset af at deres forældre forinden vil være blevet fundet skyldige i alvorlige overgreb mod dem.

Da den omhandlende kendelse af afsagt af Danmarks højeste retsinstans, må kendelsen forventes at ville skabe præcedens for fremtidige afgørelser, idet underordnede instanser vil være forpligtede til at følge Højesterets afgørelse.¹⁸⁷ Af efterfølgende trykt praksis på området ses Østre Landsret således også i sine afgørelser af 18. august 2021 og 27. september 2021 i U.2021.4129Ø og U.2021.5225Ø at have fulgt Højesterets argumentation i den omhandlende sag. Landsretten har i begge afgørelser tillige henvist til Højesterets kendelse i forbindelse med, at man har konkluderet,

---

¹⁸⁵ U.2021.29Ø, s. 9.

¹⁸⁶ Tfk.2021.213/2Ø.

¹⁸⁷ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag, s. 324.

at betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 ikke var opfyldt i de givne tilfælde. De to afgørelser fra Øste Landsret er således med til at styrke opfattelsen af, at Højesterets afgørelse i U.2021.2668H vil være et præjudikat for fremtiden.

8.3. Øvrige tilfælde hvorunder der er påberåbt vidnefritagelse under hensyn til risikoen for tab af velfærd

Selvom sager om frygt for repressalier samt risiko for tab af opholdsgrundlag og adskillelse fra forældre ses at spille en større rolle i den trykte retspraksis, der foreligger på området, er disse sagstyper ikke de eneste, hvorunder bestemmelser om vidnefritagelse i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 er bragt i anvendelse. I de følgende afsnit vil der således blive gennemgået yderligere to kendelser, hvorunder der er blevet påberåbt vidnefritagelse med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 under hensyn til, at forklaring måtte antages at ville udsætte vidnet for tab af velfærd.

8.3.1. U.1999.1015H

I U.1999.1015H, der tidligere er omtalt i afsnit 5.3, var der rejst tiltale mod to personer for selskabstømning i forbindelse med opkøb af overskudsselskaber. Under hovedforhandlingen i straffesagen var en statsautoriseret revisor indkaldt som vidne, idet vedkommende havde fungeret som revisor for nogle af de tiltaltes selskaber. Revisoren påstod sig fritaget for at afgive forklaring under henvisning til retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, idet han henviste til, at han var indklaget for Disciplinærnævnet for Statsautoriserede Revisorer i forbindelse med det arbejde, han havde udført for de tiltaltes virksomheder.¹⁸⁸

Det fremgår af sagens oplysninger, at Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet den 26. september 1997 havde indklaget revisoren for Disciplinærnævnet, og at revisoren i den forbindelse kunne idømmes en bøde, ligesom ankeinstansen Revisornævnet tillige havde hjemmel til at fratage revisoren sin beskikkelse som statsautoriseret revisor. Disciplinærsagen drejede sig blandt andet

---

¹⁸⁸ U.1999.1015H, s. 1-2.

om revisorens revision af regnskaber og påtegninger samt de erklæringer, som vedkommende havde givet i forbindelse med de tiltaltes køb af overskudsselskaberne.¹⁸⁹

Det retlige spørgsmål angik, hvorvidt der på baggrund af oplysningerne om at revisoren under disciplinærsagen kunne idømmes henholdsvis en bøde samt fratages sin beskikkelse, var grundlag for at antage, at revisorens forklaring under straffesagen ville udsætte ham for straf eller tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Forsvarerne for de to tiltalte protesterede imod, at revisoren blev fritaget for at afgive forklaring, og henviste i den forbindelse til at vedkommende var et vigtigt vidne for forsvaret. Forsvarsadvokaterne anførte endvidere, at det ikke kunne antages, at vidnets forklaring ville udsætte ham for tab af velfærd, idet pågældende allerede havde afgivet forklaring til politiet. Forsvarerne anførte endeligt, at det ville være i strid med menneskerettighederne, såfremt anklagemyndigheden kunne afskære de tiltalte fra at få vidnet afhørt under straffesagen ved at rejse en disciplinærsag mod pågældende.¹⁹⁰

Byretten fritog revisoren for at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, idet man fandt, at pågældendes forklaring ville kunne udsætte ham for tab af velfærd. Retten begrundede i den forbindelse sin kendelse med følgende:

"Efter de sanktioner, disciplinærsystemet kan ikende, må det antages, at vidnets forklaring vil kunne udsætte vidnet for tab af velfærd. Dette gælder, uanset at vidnet har givet forklaring til politiet, da vidneforklaring i retten afgives under strafansvar. Som følge heraf, og da vidnefritagelsesadgangen i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, er absolut, bestemmes: Vidnet statsautoriseret revisor R fritages i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, for at afgive forklaring."¹⁹¹

Byretten bemærker i sin kendelse alene, at vidnets forklaring må antages at ville kunne udsætte pågældende for tab af velfærd. Byretten bemærker imidlertid ikke, om forklaring tillige må antages at ville kunne udsætte vidnet for straf. Byrettens afgørelse indikerer således, at man i den konkrete sag har vurderet, at de mulige disciplinærsanktioner i form af bøde og rettighedsfrakendelse begge

---

¹⁸⁹ U.1999.1015H, s. 2.

¹⁹⁰ Ibid, s. 2.

¹⁹¹ Ibid, s. 2, linje 22-26.

var egnede til at statuere risiko for tab af velfærd for revisoren i tilfælde af dennes forklaring under straffesagen.

Byrettens kendelse blev af de tiltaltes forsvarere kæret til landsretten med en principal påstand om, at revisoren blev pålagt at afgive forklaring under straffesagen. Subsidiært påstod man revisoren pålagt at afgive forklaring om hans generelle rådgivning til koncernen.¹⁹² Som anbringende for den principale påstand anførte forsvarerne blandt andet, at *"sanktioner, som et kollegialt organ ved pligtforsømmelse kan pålægge personer med særlig autorisation fra det offentlige, ikke kan karakterises som straf i den forstand, ordet er anvendt i retsplejelovens § 171, stk. 2, 1. pkt."*¹⁹³ Man fandt i øvrigt ikke, at der var grundlag for at antage, at revisorens forklaring under straffesagen ville udsætte pågældende for tab af velfærd.¹⁹⁴

Kæremålet for landsretten angik således fortsat, hvorvidt revisoren i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2. nr. 1 var fritaget for at afgive forklaring i straffesagen mod ledelsen af den koncern, han havde fungeret som revisor for. Dette på baggrund af at revisoren i forbindelse med sagen var blevet indklaget for Disciplinærnævnet for Statsautoriserede Revisorer for tilsidesættelse af sine pligter som revisor i koncernen og derved risikerede at inkriminere sig selv under forklaringen i straffesagen. Det bemærkes i tilknytning dertil, at det under sagens behandling ved landsretten blev specificeret, at Disciplinærnævnet i tilfælde af pligtforsømmelse kunne tildele vidnet en advarsel eller pålægge ham en bøde på op til 200.000kr. Endvidere kunne han blive frataget sin beskikkelse.¹⁹⁵

Landsretten fandt, at de sanktioner, som disciplinærsystemet kunne ikende revisoren, medførte, at pågældendes forklaring under straffesagen mod de tiltalte kunne udsætte ham for såvel straf som tab af velfærd. Man fandt endvidere ikke, at den omstændighed at revisoren tidligere havde afgivet forklaring til politiet ændrede derved, eller at der i lov om statsautoriserede revisorer var fastsat særlige regler om revisorers oplysningspligt, der kunne afskære vidnet fra at påberåbe vidnefritagelse med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 2. nr. 1. Endeligt vurderede landsretten, at vidnet

---

¹⁹² U.1999.1015H, s. 3.

¹⁹³ Ibid, s. 4, linje 14-16.

¹⁹⁴ Ibid, s. 4.

¹⁹⁵ Ibid, s. 4.

tillige var fritaget for at afgive forklaring om hans generelle ydelse af rådgivning til koncernen, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1. Dette under hensyn til at anklagemyndigheden for Disciplinærnævnet havde indbragt klage over revisoren for såvel den udførte revision af koncernens regnskaber som den af revisoren ydede rådgivning til koncernens selskaber.¹⁹⁶

Det er interessant at bemærke, at landsretten i modsætning til byretten fandt, at revisorens forklaring måtte antages at ville udsætte pågældende for såvel straf som tab af velfærd. Landsretten kvalificerer imidlertid ikke i sin kendelse, hvilken af de givne disciplinærsanktioner man har fundet ville udgøre henholdsvis straf og tab af velfærd. Henset til de i nærværende afhandling tidligere beskrevne forarbejder, hvoraf fremgår, at ikke ethvert økonomisk tab i sig selv kan antages at udgøre velfærdstruende skade, findes det dog nærliggende at antage, at det formegentlig må være risikoen for bødestraf, som landsretten i det konkrete tilfælde har vurderet som værende straf og risikoen for rettighedsfrakendelse som værende tab af velfærd. Dette ud fra betragtninger om at landsretten ikke i forbindelse med sin afgørelse ses at have foretaget nogen nærmere gennemgang af revisorens økonomiske stilling for således at kunne vurdere, hvorvidt en bøde på op til 200.000kr ville udgøre velfærdstruende skade for pågældende. At dette skulle være tilfældet må i øvrigt have formodningen imod sig.

For så vidt angår en eventuel fratagelse af vedkommendes beskikkelse som statsautoriseret revisor kan man både argumentere for, at der vil være tale om en straf for pågældendes kritisable arbejde men formegentlig også tab af velfærd ud fra betragtninger om, at revisoren i tilfælde af en rettighedsfrakendelse ikke længere vil være i stand til at udføre de samme arbejdsopgaver som tidligere. Dette kan have såvel sociale som økonomiske konsekvenser for pågældende, og i den konkrete sag må det lægges til grund, at retten har vurderet, at risikoen for rettighedsfrakendelse var tilstrækkeligt til at statuere tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand.

Med Procesbevillingsnævnets tilladelse endte sagen ved Højesteret, hvor de to tiltalte gentog deres påstande og i øvrigt bemærkede, at deres beskyttelse efter EMRK artikel 6, stk. 3, litra d om retten til en retfærdig rettergang måtte føre til, at vidnet kunne pålægges at afgive forklaring. Dog således at forklaringen ikke kunne anvendes under disciplinærsagen mod vedkommende. Revisoren påstod

---

¹⁹⁶ U.1999.1015H, s. 6.

sig modsat fritaget for at afgive forklaring under henvisning til, at dette ville udsætte ham for tab af velfærd, da der blandt andet var anlagt en række civile erstatningssager mod ham.¹⁹⁷

Højesteret stadfæstede landsrettens kendelse, hvorefter revisoren blev fritaget for at afgive forklaring, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1. Man henviste i den forbindelse til landsrettens begrundelse og bemærkede yderligere, at man ikke kunne anse revisorens vidnefritagelse for en krænkelse af de tiltaltes rettigheder efter EMRK artikel 6.¹⁹⁸

Kendelsen illustrerer i relation til nærværende afhandling, at også disciplinærsanktioner kan udgøre henholdsvis straf og tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Kendelsen illustrerer endvidere, at en rettighedsfrakendelse der indskrænker eller i øvrigt påvirker et vidnes erhverv og arbejdsmuligheder formegentlig må antages at ville udgøre tab af velfærd for vidnet og således kan begrunde vidnefritagelse efter bestemmelsen.

8.3.2. U.2004.1047H

I U.2004.1047H skulle retten tage stilling til, hvorvidt to drenge på henholdsvis 5 og 9 år var fritaget for at afgive forklaring i en sag, hvor deres mor og dennes kæreste var sigtet grov vold mod kærestens 1,5-årige søn. Moren og kæresten havde afgivet divergerende forklaringer, og drengene havde efter politiets opfattelse været til stede under voldsepisoden, hvorfor man derfor ønskede dem afhørt til sagen.¹⁹⁹

Idet byretten og landsretten i deres afgørelser alene ses at have taget stilling til børnenes muligheder for vidnefritagelse efter bestemmelsen i retsplejelovens § 171, stk. 1 om vidnefritagelse for en parts nærmeste og efterfølgende at have vurderet, hvorvidt betingelserne for vidnepålæg i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3 var opfyldt, vil der ikke blive foretaget en nærmere gennemgang af kendelserne fra disse instanser. Dette fordi retsgrundlaget for henholdsvis byrettens og landsrettens afgørelse ikke illustrerer noget af relevans for nærværende afhandlings undersøgelse af

---

¹⁹⁷ U.1999.1015H, s. 6.

¹⁹⁸ Ibid, s. 7.

¹⁹⁹ U.2004.1047H, s. 1.

begrebet "tab af velfærd." Det kan dog oplyses, at mens byretten ikke fandt, at der efter retsplejelovens § 171, stk. 3 var grundlag for at pålægge børnene at afgive forklaring, imod den for børnene beskikkede advokats protest, fandt landsretten, at børnenes forklaring måtte anses for værende af afgørende betydning for sagens udfald, ligesom sagens beskaffenhed og dens betydning fandtes at berettigede, at det blev pålagt børnene at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3.²⁰⁰

I forbindelse med at landsrettens kendelse blev kæret til Højesteret anførte den for drengene beskikkede advokat blandt andet, at der forelå en absolut vidnefritagelsesgrund i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1. Herefter havde drengene ikke pligt til at afgive forklaring, såfremt denne måtte antages at ville udsætte børnene for straf eller tab af velfærd. Advokaten henviste i relation dertil, at det ikke på forhånd kunne udelukkes, at børnene havde medvirket eller forøvet den i sagen omhandlende vold, og at de, selvom det var under den kriminelle lavalder, risikerede at blive udsat for anden form for sanktion end straf i form af sociale hjælpeforanstaltninger og tab af velfærd ved mulig fjernelse fra hjemmet. Advokaten påstod endvidere vidnefritagelse for børnene i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 2 under hensyn til den loyalitetskonflikt børnene ville komme ud i, når deres forklaring kunne resultere i en domsfældelse af moderen. Morens forsvarsadvokat påstod ligeledes børnene fritaget for at afgive forklaring, idet afhøring ville påføre dem væsentlig skade, jf. retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 3. Forsvareren bemærkede endeligt, at betingelserne efter retsplejelovens § 171, stk. 3 ikke fandtes at være opfyldt, og at børnekonventionens artikel 3 og EMRK art. 8 tillige måtte udelukke forklaring.²⁰¹

Anklagemyndigheden anførte modsætningsvist, at der ikke fandtes at foreligge en situation omfattet af vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1. Anklagemyndigheden begrundede dette i, at der i sagen ikke forelå oplysninger, der gav anledning til at mistænke børnene for at skulle have begået den i sagen omhandlende vold, ligesom de i så fald ikke ville blive udsat for straf men derimod hjælpeforanstaltninger fra de sociale myndigheder.²⁰²

---

²⁰⁰ U.2004.1047H, s. 1-3.

²⁰¹ Ibid, s. 4-5.

²⁰² Ibid, s. 5.

Højesteret fandt ikke, at betingelserne for vidnefritagelse i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 var opfyldt i den konkrete sag, men fandt derimod, at betingelserne for vidnepålæg efter retsplejelovens § 171, stk. 3 var opfyldt. Man fandt i øvrigt ikke, at et sådant pålæg ville være i strid med hverken EMRK artikel 8 eller børnekonventionens artikel 3. Børnene blev således pålagt at afgive forklaring.²⁰³

For så vidt angår Højesterets vurdering om at betingelserne efter den absolutte vidnefritagelsesregel i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 ikke var opfyldt, blev dette begrundet med følgende:

”Der er ifølge anklagemyndigheden ingen oplysninger i sagen, som giver grundlag for at mistænke de to drenge på 5 og 9 år for at have udøvet volden. Skulle det i øvrigt ende med, at volden måtte anses for udøvet af dem, ville dette ikke udsætte drengene for samfundsmæssige reaktioner i form af straf, jf. straffelovens § 15, men for hjælpeforanstaltninger, som efter Højesteret opfattelse ikke kan anses for at medføre noget tab af velfærd. Højesteret finder herefter ikke grundlag for at fritage drengene for at vidne i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1.”²⁰⁴

Det kan af Højesterets kendelse dermed udledes, at sociale hjælpeforanstaltninger ikke kan sidestilles med straf i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Ligeledes vil sådanne hjælpeforanstaltninger, herunder en mulig anbringelse uden for hjemmet, ikke vil være at betragte som tab af velfærd.

---

²⁰³ U.2004.1047H, s. 6.

²⁰⁴ Ibid, s. 5, linje 34-39.

9. Konklusion

Bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 hjemler vidnefritagelse i tilfælde, hvor forklaring må antages at ville udsætte vidnet selv eller dets nærmeste for blandt andet tab af velfærd. Vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 hvorefter et vidne ikke har pligt til at afgive forklaring, såfremt forklaring må antages at ville udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd, er i øvrigt en absolut vidnefritagelsesgrund, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3 og 4 modsætningsvist. Dette betyder, at retten ikke i situationer, hvor betingelserne efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 er opfyldt, kan meddele vidnepålæg efter bestemmelsens stk. 3 eller 4.

Vidnefritagelse kan være udelukket i tilfælde, hvor der foreligger en lovpligtig anmeldelses-, afværgelses- eller oplysningspligt. Det må i disse situationer afhænge af en konkret fortolkning af den enkelte lovbestemmelse og dennes formål, hvorvidt en lovpligtig oplysningspligt kan medføre bortfald af muligheden for vidnefritagelse. Selvinkrimineringsforbuddet som følger af retsplejelovens § 752, stk. 1 og EMRK artikel 6 må imidlertid antages at være absolut, og bortfald af vidnefritagelse i tilfælde hvor vidnet ved forklaring risikerer at inkriminere sig selv må således være udelukket.

Sprogligt betegnes begrebet "velfærd" som en persons sundhed, lykke og trivsel, herunder med hensyn til materielle goder og social tryghed. Hvordan begrebet skal fortolkes i lovgivningsmæssig forstand fremgår imidlertid ikke nærmere af lovteksten ordlyd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2. Heller ikke lovforarbejderne til nugældende eller tidligere bestemmelser om vidnefritagelse synes at give en nærmere beskrivelse af, hvad begrebet "tab af velfærd" konkret dækker over, og hvilke situationer der kan begrunde vidnefritagelse efter bestemmelserne. Dette må således i hovedsagen være op til domstolenes fortolkning.

Landstingsudvalgets tilføjelse til proceskommissionens udkast af 1899 til Lov om den borgerlige retspleje § 147, som hjemlede vidnefritagelse i tilfælde, hvor besvarelsen af et spørgsmål måtte forudsætte at ville udsætte vidnet selv eller dets nærmeste for blandt andet tab af velfærd synes at indikere, at der i vurderingen af hvorvidt et økonomisk formuetab udgør tab af velfærd i lovens forstand skal foretages en konkret vurdering, hvori det enkelte individs samlede økonomiske stilling indgår. Dette ud fra betragtninger om at selv ikke et væsentligt formuetab nødvendigvis kan antages at

udgøre tab af velfærd for en velhavende person. Det må således konkluderes, at der ved bedømmelsen af om et økonomisk formuetab kan antages at udgøre tab af velfærd i lovens forstand altid skal foretages en konkret vurdering med baggrund i den enkelte persons forhold.

Begrebet "tab af velfærd" er i praksis blevet fortolket som blandt andet omfattende fysisk overlast. En gennemgang af relevant praksis på området viser således, at vidnefritagelse efter bestemmelserne i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2, af hensyn til forklaringens påførelse af tab af velfærd for vidnet selv eller dets nærmeste, hovedsageligt ses at være blevet påberåbt i tilfælde, hvor vidner er blevet udsat for trusler eller i øvrigt frygter at blive mødt med repressalier, såfremt forklaring afgives. Det kan på baggrund af nærværende afhandlings analyse af diverse kendelser på området konkluderes, at der skal forholdsvis meget til, førend et vidne vil være fritaget for at afgive forklaring på denne baggrund.

Praksis viser således, at ukonkrete og abstrakte trusler ikke er tilstrækkelige til at statuere risiko for tab af velfærd. De fremsatte trusler skal derimod være af en vis konkret karakter og grovhed, førend betingelserne for vidnefritagelse efter retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 må antages at være opfyldt. Ligeledes må det formodes at skulle være underbygget i sagens oplysninger og de øvrige omstændigheder, at der reelt foreligger en trussel mod vidnet eller vidnets nærmeste. Generelle oplysninger om de tiltalte eller den personkreds, som vidnet frygter i forbindelse med at skulle afgive forklaring, kan indgå i vurderingen af, hvorvidt forklaring må antages at ville udsætte pågældende for tab af velfærd. I U.1984.958H ses det således at må have indgået i rettens vurdering, at de fremsatte trusler kunne henføres til personkredsen i en rockergruppering.

I nyere praksis har spørgsmålet om vidnefritagelse af hensyn til forklaringens påførelse af tab af velfærd for vidnet selv primært været diskuteret i forbindelse med børns vidneforklaring i straffesager mod udenlandske forældre. Der ses i flere af sådanne sager således at være påberåbt ret til vidnefritagelse under hensyn til, at børnenes forklaring måtte antages at ville udsætte dem for tab af velfærd. Dette på baggrund af at børnene i tilfælde af forældrenes domfældelse og udvisning risikerer at miste deres ret til ophold i Danmark eller alternativt risikerer at blive adskilt fra forældrene, såfremt børnene skulle opnå ret til selvstændigt ophold.

Problemstillingen ses tidligere at have været uafklaret i praksis, men Højesteret har i U.2021.2868H taget endegyldigt stilling til spørgsmålet. Højesteret har således konkluderet, at risikoen for tab af opholdsgrundlag og adskillelse fra forældrene i de givne tilfælde ikke udgør tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Dette ud fra en argumentation om, at de danske udlændingemyndigheder ved en efterfølgende stillingtagen til børnenes ret til ophold i Danmark vil være forpligtede til at tage hensyn til børnenes personlige forhold og iagttage Danmarks internationale forpligtelser.

Det kan på baggrund af Højesterets afgørelse i U.1999.1015H konkluderes, at en rettighedsfrakendelse, som indskrænker eller i øvrigt påvirker et vidnets erhverv og arbejdsmuligheder, må antages at udgøre tab af velfærd i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1's forstand. Modsætningsvist kan det på baggrund af Højesterets afgørelse i U.2004.1047H konkluderes, at sociale hjælpeforanstaltninger, herunder en anbringelse uden for hjemmet, ikke vil være at betragte som tab af velfærd.

Det må endeligt konkluderes, at det ikke er muligt at fremsætte en udtømmende liste over tilfælde, hvorunder der kan opnås vidnefritagelse med hjemmel i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1 og 2 under hensyn til, at forklaring må antages at ville udsætte vidnet selv eller dets nærmeste for tab af velfærd. Når det ikke er nærmere defineret i lovtekstens ordlyd eller lovforarbejderne, hvad begrebet dækker over, og hvilke situationer der kan begrunde vidnefritagelse efter bestemmelserne, må vurderingen være op til domstolenes fortolkning.

Domstolene ses i praksis således også at have taget stilling til en række konkrete tilfælde, hvorunder der er påberåbt vidnefritagelse med hjemmel i de relevante bestemmelser. Der foreligger i tilknytning dertil en vis afklarende praksis på området. Det må imidlertid formodes, at domstolene i fremtiden vil blive mødt af andre sagstyper, hvor der med nye begrundelser påberåbes vidnefritagelse med hjemmel i de pågældende bestemmelser. Det må i disse tilfælde atter være op til domstolene ud fra en konkret vurdering at afgøre, hvorvidt forklaring i den givne situation må antages at ville udsætte vidnet eller dets nærmeste for tab af velfærd med dertilhørende mulighed for vidnefritagelse.

Litteraturliste

Bøger

- Dahlager, Christian, *Civile retssager*, 2015, 2. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Evald, Jens, *At tænke juridisk*, 2019, 5. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag.
- Evald, Jens, *Juridisk teori, metode og videnskab*, 2020, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag.
- Gomard, Bernhard m.fl., *Civilprocessen*, 2020, 8. udgave, 1. oplag, Karnov Group.
- Hurwitz, Stephan, *Den danske strafferetspleje*, 1959, 3. udgave, Gads Forlag.
- Kistrup, Michael m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, 3. udgave, 2. oplag, Karnov Group.
- Nielsen, Gorm Toftegaard, *Straffesagens gang*, 2017, 6. udgave, 2. oplag, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Munk-Hansen, Carsten, *Den juridiske løsning*, 2021, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag.
- Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Djøf Forlag.
- Smith, Eva, *Civilproces – Grundlæggende regler og principper*, 2000, 4. udgave, 1. oplag, Forlaget Thomson.
- Smith, Eva, *Vidnebeviset*, 1986, Gads Forlag.
- Vestergaard, Jørn, *Straffeprocessen – grundtræk af dansk strafferetspleje*, 2018, 2. udgave, Gjellerup.
- Werlauff, Erik m.fl., *Dansk retspleje*, 2020, 8. udgave, Karnov Group.

Artikler

- Langsted, Lars Bo, Pligten til at vidne, 1999, Jyllands-Posten.
- Trolle, Jørgen, Betænkningen om vidner, U.1963B.57, 1963.

Lovgivning

- Lov nr. 90 af 11te April 1916, Lov om Rettens Pleje, Lovtidenden for 1916 Nr. 17.
- Lov 1965-04-21 nr. 149 om ændringer i lov om rettens pleje (vidner m.m.).

- Lov 1986-06-04 nr. 319 om ændringer i lov om rettens pleje (Politiets anvendelse af agenter som led i efterforskningen af lovovertrædelser).
- Lov nr. 381 af 06/06/2002, Lov om ændring af retsplejeloven (Forbedret vidnebeskyttelse).
- LBK nr. 1835 af 15/09/2021, Bekendtgørelse af lov om rettens pleje.

Lovforarbejder

- Bemærkninger til det af den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 nedsatte Proceskommission udarbejdede Udkast til Lov om den borgerlige Retspleje.
- Bemærkninger til det af den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 nedsatte Proceskommission udarbejdede Udkast til Lov om Strafferetsplejen.
- Den ved allerhøjeste Reskript af 11te Maj 1892 ned satte Proceskommission, Udkast til Lov om den borgerlige Retspleje, 1899, J.H. Schulz.
- Den ved allerhøjeste Reskript af 11. Mai 1892 nedsatte Proceskommission, Udkast til Lov om strafferetsplejen, 1899, J.H. Schulz.
- Det af Justitsministeriet den 9. december 1958 nedsatte udvalg, *Betænkning om vidner*, Betænkning nr. 316, 1962.
- Forslag til Lov om ændringer i lov om rettens pleje (Vidner m.m.), fremsat den 18. november 1964 af justitsministeren, Folketingsåret 1964-65.
- Lovforslag nr. L 139, Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven (Forbedret vidnebeskyttelse), fremsat den 27. februar 2002.
- Lovforslag nr. L 164, Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven og konkursloven (Telefonaflytning m.v., politiets anvendelse af agenter som led i efterforskningen, aflastning af højesteret m.v.), fremsat den 1. februar 1985.

Retspraksis

- Højesteretsafgørelser:
  - U.1982.337H
  - U.1984.958H
  - U.1996.1210/2H

- U.1999.1015H
- U.2003.1029H
- U.2004.1047H
- U.2021.2868H
- U.2022.567H
- Vestre Landsret afgørelser:
  - U.1980.424V
  - U.2002.2729V
  - Tfk.2014.566V
- Østre Landsret afgørelser:
  - U.1998.1018Ø
  - U.1998.536Ø
  - U.2003.1409Ø
  - U.2004.76Ø
  - U.2021.1725Ø
  - Tfk.2021.213/2Ø
  - U.2021.29Ø
  - U.2021.3251Ø
  - U.2021.4129Ø
  - U.2021.5225Ø

Andet

- Den danske ordbog, Ordnet, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=velfærd>, (sidst besøgt d. 8. maj 2022).
- Hækkerup, Nick, Besvarelse af spørgsmål nr. 709 (Alm. del) fra Folketingets Retsudvalg, Justitsministeriet, 11. marts 2021.